

KANNABIKSEN KÄYTTÖRIKOSMERKINNÄN VAIKUTUKSET YKSILÖN ELÄMÄÄN

Tuija Liimatainen ja Sari Puttonen
Opinnäytetyö, syksy 2015
Diakonia-ammattikorkeakoulu
Sosiaali-alan koulutusohjelma
Sosionomi (AMK)

TIIVISTELMÄ

Liimatainen, Tuija & Puttonen, Sari. Kannabiksen käyttörikosmerkinnän vaikutukset yksilön elämään. Diak, Helsinki, syksy 2015, 70 s., 2 liitettä.

Diakonia-ammattikorkeakoulu, Sosiaalialan koulutusohjelma, sosionomi (AMK).

Opinnäytetyön tarkoituksena oli kartoittaa kannabiksen käyttörikosmerkinnän vaikutuksia yksilön elämään sekä yksilön kokemuksia rangaistusjärjestelmästä. Tavoitteena oli myös selvittää seuraamuskäytännön mahdollisia syrjäyttäviä vaikutuksia yksilön elämässä.

Opinnäytetyö oli kvantitatiivinen puolistrukturoitu tutkimus, joka sisälsi sekä suljettuja että avoimia kysymyksiä. Opinnäytetyö toteutettiin Webropol-kyselynä kesän 2015 aikana. Kyselylinkki lähetettiin muutamille järjestöille sekä foorumeille. Kyselylomakkeeseen vastasi 161 henkilöä, jotka olivat iältään 17–54-vuotiaita. Kyselyn tulokset esitettiin suorina jakaumina ja avoimet vastaukset analysoitiin aineistolähtöisellä sisällönanalyysillä.

Tulosten perusteella käyttörikosmerkinnän syrjäyttäviä vaikutuksia oli havaittavissa elämän eri osa-alueilla. Selkeimmät marginalisoivat vaikutukset keskittyivät leimautumisen kokemukseen, työpaikkaan ja ajo-oikeuteen. Opinnäytetyön tulosten perusteella voidaan todeta, että kannabiksen käyttörikosmerkinnän saaminen ei vähentänyt kannabiksen käyttöä.

Tulokset osoittivat, että käyttörikosmerkinnän saaneet kokivat rangaistusjärjestelmän epäoikeudenmukaisena. Kyselyyn vastanneista selkeä enemmistö kannatti rangaistusmenetelmästä luopumista.

Asiasanat: kannabis, kriminalisointi, rikosprosessi, syrjäytyminen

ABSTRACT

Liimatainen, Tuija and Puttonen, Sari.

Cannabis users' experiences and the effects of criminal record.

70 p., 2 appendices. Language: Finnish. Helsinki: Autumn 2015.

Diaconia University of Applied Sciences. Degree Programme in Social Services.

Degree: Bachelor of Social Services.

The purpose of this study was to chart how criminal sanctions of cannabis use affects its users. Because cannabis is an illegal drug, it places its users in a certain marginalized position. The aim of this study was to find out what kind of experiences cannabis users had of criminal procedure and the effects of criminal record considering their lives.

The thesis was a quantitative study that contained also qualitative sections. The research data was collected by using the Webropol. The questionnaires were sent during summer 2015. There was 161 respondents in the questionnaire that were aged between 17 to 54. The results were analyzed by using material based content analysis and structured questions in the form of scales.

Based on the research results, cannabis users have encountered challenges in different aspects of their lives after criminal sanctions. Based on the survey the punishments of cannabis use were experienced unfair. Majority of people participating felt that the criminal procedures should be reformed. As a conclusion it can be said that criminal sanctions do not decrease the use of cannabis.

Key words: cannabis, criminal law, exclusion, punishment

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	6
2 HUUMEET SUOMESSA	7
2.1 Suomen huumeetilanne ja rangaistukset	7
2.2 Kannabiksen käytön terveysvaikutukset.....	8
2.3 Suomalaisen kannabiksen käyttö ja asenteet.....	10
2.4 Kannabiskulttuurin erityispiirteitä ja kannabiksen käytön merkityksiä	12
3 HUUMEIDENKÄYTTÄJÄ JA MARGINALISAATIO	16
3.1 Marginalisaation eri muotoja.....	16
3.2 Marginalisaatioon johtavia tekijöitä.....	17
3.3 Rikollisuus ja poikkeavuus.....	18
3.4 Leimautumisteoria ja sosiaalinen identiteetti	19
4 KESKEISTÄ RANGAISTUSJÄRJESTELMÄSTÄ.....	21
4.1 Huumausaineiden käytön rangaistavuus ja kontrollikeinot	21
4.2 Huumausainerikos ja huumausaineen käyttörikos	25
4.3 Seuraamuskäytäntö kannabiksen käyttörikoksissa	26
4.4 Toimenpiteistä luopuminen ja syyttämättä jättäminen	28
4.5 Huumausainelaki ja rekisterivalvonta	29
5 AIEMMAT TUTKIMUKSET	31
6 OPINNÄYTETYÖN LÄHTÖKOHDAT JA TOTEUTTAMINEN.....	35
6.1 Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoitteet	35
6.2 Tutkimusmenetelmä ja tiedonkeruu.....	35
6.3 Kyselylomakkeen laatiminen	36
6.4 Opinnäytetyön toteuttaminen.....	38
6.5 Aineiston analyysimenetelmät	38
6.6 Opinnäytetyön eettiset lähtökohdat ja luotettavuus	39
7 OPINNÄYTETYÖN TULOKSET	41

7.1 Vastaajien taustatiedot	41
7.2 Tieto kannabiksen käytön rangaistavuudesta ja käyttörikosmerkinnästä	43
7.3 Kannabiksen käyttörikosmerkinnän vaikutuksia	43
7.4 Kannabiksen käyttörikosmerkinnän vaikutukset käyttöön	46
7.5 Kannabiksen käytön yleisyys kaveripiirissä	47
7.6 Mielipiteitä yleisistä rangaistuskäytännöistä	48
7.7 Opinnäytetyön tulosten yhteenveto	52
8 POHDINTA	53
8.1 Opinnäytetyön tulosten pohdinta ja jatkotutkimusaiheet.....	53
8.2 Ammatillinen kasvu	56
LÄHTEET	60
LIITE 1: Saatekirje	66
LIITE 2: Kyselylomake	68

1 JOHDANTO

Kannabista oli vuonna 1992 kokeillut vain kuusi prosenttia suomalaisväestöstä. Vuoteen 2010 mennessä suomalaisista kannabista oli kokeillut jo 17 prosenttia. (Metso, Winter & Hakkarainen 2012, 18–19.) Suomessa kirjattiin 22 636 huumausainerikosta vuonna 2013 ja näistä yli puolet eli 12 738 kappaletta oli huumausaineen käyttörikoksia. (Suomen asianajajaliitto 2014.) Huumausaineen käyttörikoksesta tuomitaan, kun henkilöllä on hallussaan omaan käyttöön tarkoitettu pieni määrä huumausainetta tai hän yrittää hankkia sitä (Rikoslaki 2001).

Oikeudenmukaisuusnäkökulma on nostettu esille puhuttaessa kannabiksen käytön rangaistavuudesta. Rikosoikeudellinen kontrolli voi aiheuttaa negatiivisia seuraamuksia etenkin nuoren henkilön elämään. (Kinnunen 2008, 76.) Kannabiksen ja sen käytön laittomuus asettaa kannabiksen käyttäjät lainrikkokojan asemaan ja täten poikkeavaksi suhteessa valtaväestöön (Kekoni 2007, 41).

Opinnäytetyömme tarkoituksena on selvittää, miten kannabiksen käyttörikosmerkintä on vaikuttanut nuoren aikuisen elämään. Tavoitteena on tuoda esille seuraamuskäytännön mahdollisia syrjäyttäviä vaikutuksia yksilön elämässä. Opinnäytetyömme kartoittaa myös, millaisena nuoret aikuiset käyttörikosmerkinnän saaneet kokevat rangaistusjärjestelmän. Toteutamme kyselylomaketutkimuksen nuorille aikuisille, jotka ovat saaneet kannabiksen käyttörikosmerkinnän.

Käsitlemme kannabiksen käyttöä, sen yleisyyttä Suomessa sekä kannabiksen käyttöön liittyviä asennemuutoksia. Tarkastelemme rangaistusjärjestelmän kontrolloikeinoja sekä seuraamuskäytäntöjen muutoksia viime vuosikymmeninä. Tuomme esille myös marginalisaatiota käsitteenä sekä sen yhteyttä huumausainelainsäädäntöön. Haluamme tulosten avulla tarkastella, kuinka rikosseuraamusjärjestelmän kontrollitoimet kohdentuvat ja vaikuttavat yksilöön. Tulosten avulla pyrimme välittämään lukijalle kannabiksen käyttäjien kokemuksia yhteiskunnan asenteista kannabiksen käyttäjiä kohtaan. Mielestämme syrjäytymisen ehkäiseminen ja vähemmistöjen aseman ymmärtäminen ovat tärkeitä lähtökohtia sosionomin ammatillisuudessa.

2 HUUMEET SUOMESSA

2.1 Suomen huume tilanne ja rangaistukset

Joka laittomasti käyttää taikka omaa käyttöä varten pitää hallussaan tai yrittää hankkia vähäisen määrän huumausainetta, on tuomittava huumausaineen käyttörikoksesta sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi. (Rikoslaki 2001.)

Joka viides suomalainen on ilmoittanut kokeilleensa kannabista ainakin kerran elämässään (Hakkarainen, Karjalainen, Ojajärvi & Salasuo 2015, 323). Terveysten- ja hyvinvointilaitoksen (2014) mukaan vuosittain sitä käyttää noin 200 000 suomalaista ja kuukaudessa noin 60 000. Kannabista käyttää päivittäin noin 6 000–8 000 suomalaista.

Kannabiksen takavarikkoja tehtiin 23 000 vuonna 2013 eli enemmän kuin koskaan aiemmin. Tämän nähdään johtuvan sekä kannabiksen kasvatuksen suosion kasvusta että verkon kautta tehtävien tilausten helpottumisesta. Huomattavaa on, että vielä pienimuotoisena pysynyt kasvatuskulttuuri on muuttumassa entistä ammattimaisemmaksi. Kasvattamoja löydettiin yli 1000 vuonna 2013. Kannabiksen kotikasvattajista enemmistö kasvattaa kerrallaan 1–5 kasvia. (Varjonen 2015, 105–106, 124.)

Suomessa tuli ilmi 21 800 huumausainerikosta vuoden 2014 aikana. Tämä oli 3,9 prosenttia vähemmän kuin vuonna 2013. Huumausaineiden käyttörikoksia ilmeni puolestaan 13 700 vuonna 2014, mikä on 7,1 prosenttia enemmän kuin vuoden 2013 aikana. (Tilastokeskus 2015.) Huumausaineen käyttörikoksen seuraamus on yleensä sakko. Vaihtoehtoisten seuraamusmenetelmien käyttäminen on ollut harvinaista. (Varjonen 2015, 107.)

Kannabiksen kasvattamisesta annetuissa tuomioissa on ollut eroavuuksia. Huumerikossyyttäjäryhmä on esittänyt suosituksen, jossa arvioitaisiin seuraamus kasvin sadon suuruuden mukaisesti, jolloin vankeutta voisi saada yli kymmenen

kasvin viljelmästä ja pienemmästä viljelmästä sakkoa. (Turun seudun kannabisyhdistys 2010.)

Lähes kaikilla päihdehuollon huumeasiakkaista vuonna 2014 oli useita eri ongelmapäihteitä, joista yleisin oli korvaushoitolääke Buprenorfiini. Kannabista käytti muiden päihteiden ohella lähes puolet (47 %) huumehoidon asiakkaista. Suurimmalla osalla asiakkaista oli aikaisempaa kokemusta päihdehoidosta ja 77 prosenttia oli käyttänyt suonensisäisiä huumeita. (Forsell & Nurmi 2015, 1, 11.)

Päihdehoitoon hakeutuneista asiakkaista 14 prosentilla oli kannabiksen ongelmakäyttöä vuonna 2014. Vain kannabiksen takia huumehoitoon hakeutuneista valtaosa (60 %) oli alle 25-vuotiaita. Kannabis oli vuonna 2014 yleisin ongelmapäihde (57 %) alle 20-vuotiaiden hoitoon hakeutuneiden keskuudessa. Kannabiksen käyttäminen oli aloitettu keskimäärin 15-vuoden iässä. (Forsell & Nurmi 2015, 4, 11.)

2.2 Kannabiksen käytön terveysvaikutukset

Kannabista valmistetaan hammppukasvista. Sen päihdyttävä ainesosa on rasvaliukoinen THC eli delta-9-tetrahydrokannabinoli. Kannabiskasvista valmistettavia päihdyttäviä tuotteita ovat marihuana ja hasis. Kannabiskasveja on jalostettu, jotta kasvi omaisi mahdollisimman suuren THC- pitoisuuden. Entistä vahvemman kannabiksen THC- pitoisuuden kasvaessa toisen ainesosan, kannabidiolin (CBD) suhteellinen osuus vähenee. CBD:n uskotaan miedontavan THC:n psyykkisiä vaikutuksia. Etenkin kokemattomilla käyttäjillä tai suurkuluttajilla tämä voi lisätä käytön akuutteja riskejä. Kannabis heikentää keskushermoston toimintaa. Kannabiksen vaikutuksiin kuuluu keskushermostolama, joka vaikuttaa usein rentouttavasti lisäten mielihyvän tunteita. Jotkut käyttäjät taas kokevat kannabiksen vaikutukset epämiellyttävänä ja ahdistavina. (Hakkarainen ym. 2014, 1.)

Kannabiksen käyttö heikentää ajan- ja paikantajua, nopeuden ja etäisyyksien arviointia sekä aiheuttaa miellelyhtymien löyhtymistä. Koordinaatio- ja reaktiokyvyn

ja muistin heikentyminen lisäävät onnettomuusriskejä etenkin liikenteessä. Eurooppalainen tutkimus osoittaa, että kannabis on alkoholin jälkeen yleisin päihde, jota löydetään liikenneonnettomuuteen joutuneiden kuljettajien verinäytteestä. Muita kannabiksen vaikutuksia ovat sydämen lyöntitiheyden kasvu, silmän valkuaisten punoitus, ruokahalun kasvaminen, ääreisverenkierron vilkastuminen, yskä, huimaus ja nielun ja suun kuivuminen. (Hakkarainen ym. 2014, 1.)

Kannabiksesta itselle ja muille koituvien haittojen nähdään olevan vähäisempiä kuin tupakan ja alkoholin kohdalla. Kannabista kokeilleista noin yhdeksälle prosentille muodostuu riippuvuus, mikä on vähäisempi määrä verrattuna esimerkiksi nikotiiniin (32 %) tai alkoholiin (15 %). (Laine & Korpi 2012, 418-419.) Kannabis voi aiheuttaa lähinnä psyykkistä riippuvuutta. Jopa pitkäaikaisen kannabiksen käytön vieroitusoireet ovat lieviä, koska aine poistuu hitaasti elimistöstä. Vieroitusoireita ovat rauhattomuus, pahoinvointi, unihäiriöt ja lihaskivut. Nuorena aloitettu tupakointi sekä kannabiksen käyttö ovat suurimpia riskitekijöitä kannabisriippuvuuden syntymiselle. (Hakkarainen ym. 2014, 2.)

Kannabis on lievästi myrkyllinen. Sydänsairauksista kärsivien infarktiriski voi kuitenkin kasvaa jo yhdestä käyttökerrasta kannabiksen verenkiertoa muuttavien vaikutusten vuoksi. Pitkäaikainen kannabiksen käyttäminen aiheuttaa hengitysteihin tupakoinnin kaltaisia vaikutuksia. Säännöllisen käytön seurauksia voivat olla krooninen yskä, pitkittynyt keuhkoputkentulehdus ja keuhkolaajentuma. Kannabiksen ja tupakan polttaminen yhdessä on haitallista keuhkokudoksille. Keuhkokudoksissa tapahtuvia muutoksia kuvataan samanlaisiksi kuin keuhkosityöpää edeltävässä vaiheessa. Tätä syy- ja seuraussuhdetta ei ole kuitenkaan pystytty varmasti osoittamaan. Kannabis lisää todennäköisesti myös eräiden aivo- ja ydinjatkosten kasvainten riskiä, kurkunpään syövän riskiä, naisilla kohdunkaulan syövän riskiä sekä miehillä eturauhassyövän riskiä. (Hakkarainen ym. 2014, 3.)

Paljon kannabista käyttävällä lisääntyy riski sairastua masennus- tai ahdistushäiriöihin. Muiden päihteiden tavoin myös kannabis ja sen runsas käyttäminen voivat aiheuttaa välittömästi psykoosioireita, jotka vaativat hoitoa, mutta ne häviävät ajan kuluessa päihteiden käytön lopetettua. (Hakkarainen ym. 2014, 3.) Yhteyttä

kannabiksen käytön ja skitsofrenian välillä on tutkittu, mutta selkeää syy-seuraussuhdetta ei ole voitu osoittaa. Laaja ruotsalaistutkimus on havainnut yhteyden nuoruuden kannabiksen käytön ja aikuisiällä puhjenneen skitsofrenian välillä. Puolestaan australialaistutkimus osoitti, ettei väestöpohjainen kannabiksen käytön yleistymisen vaikuttanutkaan skitsofrenian lisääntymiseen. (Laine & Korpi 2012, 420.) Kanadalainen neurofarmakologi, Matthew Hill, (2015) on kirjoittanut myös kannabiksen käytön ja skitsofrenian yhteydestä. Ihminen saattaa alkaa lääkittää itseään kannabiksella, joka siten nopeuttaa skitsofrenian puhkeamista. Cannabis ei itsessään aiheuta skitsofreniaa ihmisille, joilla ei ole alttiutta kyseiselle sairaudelle.

Kannabiksen käyttäminen nuoruusiässä on erityisen haitallista. Murrosiässä aivojen kehitys on kiivaimmillaan ja päihteet häiritsevät tätä kehitystä. Pitkäaikaisella kannabiksen käytöllä on todettu olevan vaikutuksia tarkkaavaisuuteen ja muistiin. Ei ole varmaa, korjautuvatko muutokset käytön päättymisen jälkeen vai jäävätkö ne pysyviksi. Lyhyissä seurannoissa 6-12 kuukautta käytön lopettamisen jälkeen, on vielä havaittavissa tarkkaavaisuuden ja muistin heikentymistä ja viitteitä on löydetty myös pitkäkestoisemmasta heikentymisestä. Heikompi koulu- menestys ja syrjäytymisuhka ovat yhdistetty runsaaseen kannabiksen käyttöön. (Hakkarainen ym. 2014, 3.)

2.3 Suomalaisien kannabiksen käyttö ja asenteet

Nuorista aikuisista eli 25–34-vuotiaista peräti 38 prosenttia on kokeillut joskus kannabista (Hakkarainen ym. 2015, 324). Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitoksen kyselyt vuosilta 1992–2010 kartoittavat kannabiksen käytön yleistymistä suomalaisten keskuudessa. Kannabista oli vuonna 1992 kokeillut vain kuusi prosenttia suomalaisväestöstä. Vuoteen 2010 mennessä suomalaisista kannabista oli kokeillut jo 17 prosenttia. Käytön lisääntyminen on näkynyt runsaimmin 25–34-vuotiaiden miesten ja 15–24-vuotiaiden naisten kohdalla. Nuorten 25–34-vuotiaiden aikuisten kohdalla sukupuolten erot näyttävät selkeästi; naisten kannabiksen käyttö vuonna 2010 on ollut viiden prosentin luokkaa, kun miesten kohdalla luku oli 15 prosenttia. (Metso ym. 2012, 18–19.)

Kannabiskokeilut tulivat yleisiksi 1990-luvulla naimattomien, opiskelijoiden ja korkean koulutuksen saaneiden joukossa. Samoissa ryhmissä oli myös vuonna 2010 eniten joskus kannabista käyttäneitä, mutta kokeilut työttömien joukossa nousivat silloin samoihin lukuihin. Kannabiksen käytön yleisyys on eronnut runsaasti asuinpaikan mukaan. Käyttö on levinnyt pääkaupunkiseudulta isoihin 100 000 asukkaan kaupunkeihin. Suurin käyttäjäryhmä on 15–34-vuotiaat, joita luonnollisesti asuu enemmän isoissa kaupungeissa kuin esimerkiksi maaseudulla. Tutkimusjakson alussa (1992) ja lopussa (2010) 15–34-vuotiaat pääkaupunkiseudulla asuvat olivat selvästi eniten kannabista kokeillut ikäryhmä viimeisen vuoden aikana. (Metso ym. 2012, 21–22.)

Kannabiksen käytön jatkuvuus kokeilun jälkeen voidaan nähdä riippuvan iästä. Yleisesti mitä nuorempa kokeilee, sitä todennäköisemmin käyttö jatkuu. 15–24-vuotiaista naisista suurempi osa jatkaa käyttöä kuin kannabista 25–34-vuotiaina kokeilleista. Miesten kohdalla samanlaista eroa iän perusteella ei ole havaittavissa, koska käytön jatkuminen on yleistynyt 25–34-vuotiaiden joukossa. Kyselyjen perusteella nimittäin 25–34-vuotiaista miehistä kolmannes on viimeisen vuoden aikana käyttänyt kannabista. (Metso ym. 2012, 22.)

Suomalaisten mielipiteet päihteiden riskeistä ovat muuttuneet vuodesta 1996 vuoteen 2010. Ajanjakson alkupäässä esimerkiksi humalajuominen, tupakanpolto ja kannabiksen kokeilu nähtiin yhtä haitallisina keskenään. Vuonna 2010 käsitykset olivat muuttuneet selvästi, sillä kannabiksen kokeilu nähtiin huomattavasti pienempänä riskinä kuin humalajuominen tai säännöllinen tupakanpolto. (Metso, Winter & Hakkarainen 2012, 27.)

Kannabiksen laillistamista koskevassa kyselyssä asenteissa on tapahtunut muutoksia tutkimusjakson aikana. Eniten laillistamisen kannalla tutkimusjakson alussa oli nuorin ikäluokka eli 15–24-vuotiaat, kun taas tarkastelujakson lopussa suurinta kannatus oli 25–34-vuotiaiden keskuudessa. Vanhimmissa ikäryhmissä 35–44-vuotiaiden joukossa kannatus kasvoi hieman, kun puolestaan 45–69-vuotiaiden kesken mielipiteet kehittyivät entistä kielteisempään suuntaan. (Metso ym. 2012, 34.)

Huumausaineiden käytön yleisyyttä, huumeasenteita ja huumausainepoliittisia mielipiteitä suomalaisten aikuisten keskuudessa selvittäneessä tutkimuksessa ilmeni, että huumeiden käyttö on lisääntynyt etenkin kannabiksen osalta Suomessa, vaikka muualla Euroopassa huumeiden käyttö on vähentynyt. Suomessa asenteet kannabista kohtaan ovat selvästi lieventyneet. (Hakkarainen ym. 2015, 319.)

Puolestaan käsitykset kohtuukäytön mahdollisuudesta eivät ole muuttuneet merkittävästi viime vuosina. Enemmistö (73 %) tutkimukseen osallistuneista suhtautui kriittisesti kohtuukäytön mahdollisuuteen vuonna 2014. Kuitenkin miehistä joka viides (20 %) ja naisista kymmenesosa (9 %) kokee, että huumeiden ongelmaton käyttö on mahdollista. Poikkeuksen muodostivat 25–34-vuotiaat miehet, joista melkein puolet (41 %) suhtautui myönteisesti kohtuukäytön ongelmattomuuteen. (Hakkarainen ym. 2015, 327.)

2.4 Kannabiskulttuurin erityispiirteitä ja kannabiksen käytön merkityksiä

Kannabiskulttuurin nähdään toimivan yhteiskunnan marginaalissa. Kannabiskulttuurin poikkeavuus tulee esille, kun sitä verrataan muihin päihdekulttuureihin. Alkoholkulttuuriin yhdistetään usein aggressiivisuus, mikä puolestaan ei täsmää kannabiskulttuurin kohdalla. Valtaväestö ei osaa kannabiksen käyttäjien mielestä erottaa kannabiskulttuuria muista huumeuskulttuureista, vaan yhdistää siihenkin rikollisuuden. Kannabisaktivisteja käsitelleessä tutkimuksessa kannabiskulttuuri nähtiin myös yhtenä vaihtoehtona nykyajan kiireiselle elämäntyylille. (Kekoni 2007, 190–192.)

Kannabiskulttuuriin liittymiselle voidaan nähdä useita eri syitä. Näitä voivat olla esimerkiksi halu liittyä kannabisjärjestöön tai pelkästään tarve tulla hyväksytyksi. Toisille kiinnostus huumeepoliittiseen keskusteluun ja oman mielipiteen esille tuomiseen voivat olla puolestaan syitä kulttuuriin kiinnittymiseen. Kannabiksen kotikasvatus on myös osa kannabiskulttuuria. Pelkkä kannabiksen käyttökkin voi olla peruste kannabiskulttuuriin kuulumiselle. Joukkoon kuuluu erilaisia ihmisiä, joita

ei välttämättä yhdistä muu kuin kannabiksen käyttö. (Kekoni 2007, 193–194, 196.)

Kannabiksen käyttäjien luomia merkityksiä kannabiksen käytölle tutkinut Taru Kekoni (2007, 5, 117) havaitsi, etteivät kannabiksen käytön merkitykset liittyneet nuorten kokeilulliseen käyttöön tai useiden eri päihteiden ongelmalliseen seka-käyttöön, joihin se usein Suomessa liitetään. Merkitykset käyttäjälle voivat vaihdella elämäntilanteen mukaan, eivätkä ne täten ole muuttumattomia.

Viihdekäytöksi kutsutaan vapaa-ajalla tapahtuvaa, satunnaista käyttöä. Käyttäjää motivoi halu rentoutua ja päästä hetkeksi pois arjen kiireistä. Käyttö voi tapahtua joko omissa oloissa tai kaveriporukan kesken. Toisaalta kannabiksen nautintokäyttöä perustellaan sen aiheuttamalla päihtymystilalla, jonka käyttäjät kertovat olevan alkoholin aiheuttamaa olotilaa miellyttävämpi. (Kekoni 2007, 118–119.)

Viihdekäytön määritelmään kuuluu satunnainen vapaa-aikoina tapahtuva päihteiden käyttö ilman psyykkistä tai fyysistä riippuvuutta. Vapaa-ajan nautintokäyttö poikkeaa viihdekäytöstä siten, että vapaa-aikoina tapahtuva kannabiksen käyttö ei sulje pois riippuvuuden mahdollisuutta. Kannabiksen käyttöä voi siis olla useampina päivinä viikossa, mutta se kuitenkin ajoittuu työn ulkopuolelle tarjoten käyttäjälle esimerkiksi tauon arjen kiireistä. Toisena nautintokäytön muotona voidaan nähdä päihtymystilan tavoittelu. Yksilö voi kokea itsensä paremmaksi ihmiseksi päihtyneessä olotilassa. (Tieva 2012, 45–46.)

Kannabiksen käytölle on annettu myös tajuntaa avaava merkitys. Kannabiksen koetaan avartavan aistitoimintaa ja ajattelua. Joidenkin kannabiksen käyttäjien mukaan sen käyttö laajentaa ajattelun prosesseja ja mahdollistaa asioiden näkemisen uusista näkökulmista. Tajuntaa avaavaa kannabiksen käyttöä kuvataan syvällisemmäksi kuin viihdekäyttöä. (Kekoni 2007, 122, 125.) Salla Tieva (2012, 48) kuvailee tajuntaa avaavaa merkitystä termillä ”aivodoping”. Joillakin kannabiksen käyttö mahdollistaa paremman keskittymiskyvyn ja syventymisen työhön. Kannabiksen käytön myötä asioita pystytään ajattelemaan luovemmin ja avoimemmin.

Kannabiksen lääkekäytön koetaan puolestaan lisäävän niin psyykkistä kuin fyysistä hyvinvointia. Käyttäjät mainitsevat sen puhdistavan mieltä ja kehoa. Kannabiksen avulla pyritään helpottamaan satunnaisia kiputiloja sekä pitkäaikaissairauksia, kuten MS-tautia ja nivelreumaa. Käyttäjien mukaan kannabiksen lääkinällisellä käytöllä ei ole yhtä haitallisia vaikutuksia kuin muiden lääkkeiden pitkäaikaiskäytöllä. (Kekoni 2007, 125–126.)

Kekonin (2007, 131,133–134) mukaan kannabiksen elämäntapakäyttö on tärkeä osa ihmisen elämää. Elämäntapakäyttäjät kyseenalaistavat yhteiskunnan arvoja. He ovat kuitenkin suvaitsevia muita elämäntapoja kohtaan, eivätkä pidä omia elämänvalintojaan toisia parempina. Viihdekäyttäjät kokevat usein elämäntapakäytön negatiivisena, kannabista mainostavana toimintana. Elämäntapakäyttäjät eivät näe asiaa samalla tavalla, vaikka kokevatkin kannabiksen olennaisena osana elämäänsä. Kannabiksen käytöllä on heille monia erilaisia merkityksiä, joten käytötavan avaaminen ulkopuolisille koetaan haastavana.

Puolestaan uskonnolliset, maagiset tai rituaaliset tunnetilat ovat käyttötilanteissa satunnaisesti ilmeneviä kokemuksia. Kannabiksen on koettu joskus avanneen käsityksiä uskonnoista. Toisille se mahdollistaa pääsyn tietynlaiseen hengelliseen olotilaan. (Kekoni 2007, 134, 136.)

Osalle käyttäjistä kannabiksen käyttö kehittyy riippuvuudeksi, jolloin vieroitusoireet määrittelevät osaltaan käytön jatkumista. Riippuvuuden ei nähdä olevan vain negatiivinen asia, vaan käyttäjä voi kokea kannabiksen käytön olevan totuttu tapa, mistä ei haluta eroon. Kannabiksen jatkuvasta käytöstä aiheutuvat taloudelliset menot sekä mahdolliset rikosoikeudelliset ongelmat ovat käytön lopettamiseen liittyviä syitä. Toisaalta jotkut kannabiksen käyttäjät näkevät käytöllä olevan niin paljon hyviä vaikutuksia, etteivät he koe riippuvuuttaan huonona asiana. Kannabiksen aiheuttamaa riippuvuutta ei pidetä yhtä haitallisena kuin riippuvuutta muihin päihteisiin. (Kekoni 2007, 138–140.)

Tievan tutkimuksessa (2012, 67–69) kartoitettiin puolestaan kannabiksen käyttäjien tapoja hallita kannabiksen käyttöään. Suurin osa tutkittavista kontrolloi kannabiksen käyttöään joko tietoisin tai vähemmän tietoisin keinoin. Yhtenä syynä

käytön kontrollointiin on nimetty negatiivisten seurausten välttäminen. Tärkeinä käyttöä rajoittavina tekijöinä pidetään velvollisuuksia ja ympäristön paineita, kuten opiskeluun, työhön, ihmissuhteisiin ja urheiluun kuuluvia tekijöitä. Uralla eteneminen sekä erilaiset työelämään liittyvät tehtävät kontrolloivat kannabiksen käyttöä osalla käyttäjistä. Merkittävistä syistä johtuen kannabiksen käyttäjät ovat valmiita vähentämään käyttöä ja pitämään pidempiä taukoja käytössään. Kannabiksen käyttöä rajoitetaan myös suunnittelemalla käytölle selkeät rajat. Kannabiksen käyttö tapahtuu usein velvollisuuksien ”hoitamisen” jälkeen vapaa-ajalla. Tutkimuksessa työttömät käyttäjät kokivat työpaikan löytymisen olevan tarpeellista käytön kontrolloinnin näkökulmasta.

3 HUUMEIDENKÄYTTÄJÄ JA MARGINALISAATIO

3.1 Marginalisaation eri muotoja

Bronislaw Geremekin tulkinnan mukaan marginaalissa olevat ovat paradoksaalisesti sisäpuolella olevia Toisia. Tämän tulkinnan esittelee myös Tuula Helne tutkimuksessaan. Yhteiskunnan suvaitsevaisuutta voidaan määritellä marginalisaation avulla, jossa inkluusio (sisällä oleminen) ja ekskluusio (ulos sulkeminen) erotuvat toisistaan. (Helne 2002, 24.)

Helne määrittelee tutkimuksessaan marginalisaation eksklusion mukaisesti yhteiskunnasta syrjäytymiseksi. Eksklusion tarkoittaessa kokonaan yhteiskunnan ulkopuolelle ajautumista, marginalisaatioon asetetut ihmiset joutuvat ikään kuin reunalle, mutta jäävät kuitenkin inkluusion piiriin. Eksluusion ja marginalisaation käsitteet tarkoittavat lähes samaa pienillä sävyeroilla. (Helne 2002, 21–22.)

Jock Young määrittelee syrjäytymistä tapahtuvaksi kolmella eri tasolla jälkiodernissa yhteiskunnassa. Syrjäytyminen voi olla taloudellista syrjäytymistä työmarkkinoilta, sosiaalista syrjäytymistä yhteiskunnasta tai rikosoikeudellisista käytänteistä johtuvaa syrjäytymistä (Young 1999, 6.) Suuri osa kannabista käyttävistä ihmisistä elää yhteiskunnassamme yleisesti hyväksytyjen normien mukaisesti. Kannabiksen käyttö asettaa henkilöt kuitenkin poikkeavaan asemaan valtaväestöön nähden ja saattaa näin luoda esteitä yksilön täysivaltaiselle yhteiskuntaan kuulumiselle. (Kekoni 2007, 44.)

Käyttäjät voivat pitää kannabiksen käyttönsä salassa ei-toivotuilta henkilöiltä ja käytön salaamisen avulla he kykenevät pitämään yhteiskunnallisen asemansa ennallaan käytöstä huolimatta. Väärässä paikassa kannabiksen käyttäminen tai käytön paljastaminen voi leimata yksilön ”huumeiden käyttäjäksi” ja tämä saattaa vaikuttaa vahingollisesti yksilön saavuttamiin arvostuksiin tai asemaan esimerkiksi työmarkkinoilla. Yksilön marginaalinen asema yhteiskunnassa saattaa täten vahvistua, vaikka kannabiksen käyttäjän elämäntapaan ei liittyisikään muita yleisesti syrjäytymiseen ja marginalisaatioon kuuluvia piirteitä. (Kekoni 2007, 44.)

Yksilön on mahdollista olla mukana ”valtavirrassa” ja taas toisilla elämänalueilla marginaalissa. Nuorisotutkimuksessa käytetään yleisesti kuvaavaa termiä ”kevyt yhteisöllisyys”, joka tarkoittaa sujuvaa ryhmästä toiseen siirtymistä. Tällaista ryhmien välillä siirtymistä voidaan nähdä kannabiksen käyttäjillä esimerkiksi työelämässä, missä kannabiksen käyttö usein salataan, kun taas vapaa-ajalla käytön salaamiseen ei ole välttämättä tarvetta. Sosiaalinen identiteetti kannabista käyttävillä muovautuu erilaisten tilanteiden ja viiteryhmiin vaatimusten mukaan. (Järvinen & Janhukainen 2001, 141 -143.)

Marginaalia ja sen käsitettä ei kuitenkaan tulisi aina ymmärtää negatiivisena määreenä, vaan se voidaan nähdä myös oman elämän ja yhteiskunnan tarkasteluna toisenlaisesta näkökulmasta (Kekoni 2007, 45). Marginaalisten ryhmien tarkastelu valtaväestön näkökulmasta voidaan nähdä marginaaliryhmien oman toiminnan tuloksena, joka on johtanut marginaaliseen asemaan. Kannabiksen käyttäjät toimivat lainsäädäntöä ja yleisesti hyväksytyjä käyttäytymisnormeja vastaan, vaikka eivät välttämättä itse miellä tekoaan rikolliseksi. Valtakulttuurin määrittelemät tavoiteltavan elämän määreet voivatkin näyttäytyä hyvin erilaisina kannabiksen käyttäjille ja näin yhteiskunnan ”keskiön” ympärille muodostuu erilaisten marginaaliryhmien rakentamia vaihtoehtoisia kulttuurisia keskuksia. Yhteiskunnan yleisesti hyväksytyä ”keskiötä” on mahdotonta määritellä yksiselitteisesti tai yhtenäisesti, koska se näyttäytyy aina erilaisena, etenkin jos sitä tarkastellaan eri marginaalien näkökulmista. (Jokinen, Huttunen & Kulmala 2004, 13–14.)

3.2 Marginalisaatioon johtavia tekijöitä

Lainsäädäntömme määrittelee merkittävästi kannabiksen käyttäjien asemaa yhteiskunnassamme. Lainsäädäntö luo ”moraalista arvopohjaa” yhteiskunnassa ja vaikuttaa asenteisiin kannabiksen käytöstä ja käyttäjistä. Kannabiksen ja sen käytön laittomuus asettaa kannabiksen käyttäjät lainrikkokojan asemaan ja täten poikkeavaksi suhteessa valtaväestöön. Poliisi, tulliviranomaiset, syyttäjä ja tuomioistuimet valvoessaan lainsäädännön noudattamista ovat toiminnallaan tuottamassa käytännön tason seuraamuksia kannabiksen käyttäjille. Yhteiskunnallisiin

asenteisiin vaikuttavat olennaisesti myös päihdevalistus ja -kasvatus, jotka lisäävät tietämystä ja vaikuttavat suhtautumiseen kannabiksen käyttöä kohtaan. Päihdehuolto ja -hoito puuttuvat ja ottavat kantaa myös hoitokäytännöillään kannabiksen käytöstä aiheutuviin haittoihin. (Kekoni 2007, 41–42.)

Kannabiksen käyttäjän syrjäytyminen yhteiskunnasta voi johtua rikosoikeudellisista toimista, mutta syrjään vetäytyminen voi olla myös kannabiksen käyttäjän oma valinta. Käyttäjä voi vetäytyä syrjään yhteiskunnasta välttääkseen kohtauksia esimerkiksi poliisien kanssa. Henkilö voi siis olla työelämässä, mutta toimii muuten erillään valtakulttuurista. (Kekoni 2007, 188.)

Konkreettisesti kannabiksen käyttäjiä ei erota valtaväestöstä välttämättä mikään muu kuin itse kannabiksen käyttö. Useat kannabista käyttävät opiskelevat, käyvät töissä, omaavat vilkkaan sosiaalisen elämäntyylin, harrastavat ja asuvat avo- tai avioliitossa ja osalla käyttäjistä on perhettä. Kuitenkin kannabiksen käyttäjien yhteiskunnallinen asema voidaan nähdä niin sanottuna ”osittaisena osallisuutena”. Lain määriteltyä kannabiksen ja sen käytön laittomaksi asettuvat kannabiksen käyttäjät omalla toiminnallaan yhteiskunnassamme yleisesti hyväksytyyn toiminnan ulkopuolelle. (Kekoni 2007, 43.)

3.3 Rikollisuus ja poikkeavuus

Rikollisuus voidaan yhdistää poikkeavuuden käsitteeseen, koska rikollinen toiminta nähdään yhdeksi poikkeavan toiminnan muodoksi. Poikkeavuuden määrittelyn apuna voidaan käyttää normaaliutta. Normaalisuuskäsite syntyy normeista eli ihmisten luomista käyttäytymissäännöistä. Normeja ovat lakien lisäksi epäviralliset normit, jotka määrittelevät mikä toiminta on yleisesti hyväksyttyä tai paheksuttavaa. Oleellista normien noudattamisen kannalta on niiden kontrollointi. Sanktiot ovat yleisin keino rangaista normien rikkojaa. Normin syntymiselle ei riitä pelkkä rangaistuksen uhka, vaan toimiakseen ihmisten tulisi sisäistää ja hyväksyä se. Esimerkiksi lain vaikuttavuus kärsii, jos kulttuurin omat moraalikäsitteet ovat ristiriidassa sen kanssa. (Laine 2014, 19, 21–23.)

Poikkeavan käyttäytymisen muotona voidaan siis nähdä normien noudattamattomuus. On kuitenkin suhteellista, minkä normien rikkomista pidetään poikkeavana ja vakavana tekona. Normien rikkominen perheessä on eri asia kuin laaja normiston rikkominen. On yksilöllistä, missä raja hyväksytyyn ja paheksutun toiminnan välillä menee. Poikkeavuus voi myös vaihdella eri kulttuureissa ja eri aikakausina. Esimerkiksi huumaaviin aineisiin liittyvä asennoituminen on muuttunut. Nykypäivänä koviksi huumeiksi luokiteltavia huumeita voitiin käyttää vielä yleisesti viimevuosisadan alkupuolella. (Laine 2014, 23, 28–29.)

3.4 Leimautumisteoria ja sosiaalinen identiteetti

Kriminologiassa käytetty leimautumisteoria esiteltiin jo 1950-luvulla. Teoriaa kehittivät muiden sosiologien ohella Howard Becker ja Edwin Lemert. Teoriassa keskeistä oli pyrkiä ymmärtämään poikkeavuutta ja rikollisuutta sosiaalisten prosessien näkökulmasta, jotka kategorisoivat ja luokittelevat erilaisia yksilöitä ja ryhmiä. Poikkeavat yksilöt tai ryhmät luokitellaan rikollisiksi, ja tämän kaltainen leimaaminen vahvistaa siten yksilön tai ryhmän rikollisia piirteitä ja lisää odotusten mukaista käyttäytymistä. Leimautuminen nähdäänkin tässä teoriassa uusintarikollisuuden tärkeimpänä syynä. (Rosenberg 2010.)

Kategorisointi on osa ihmisten välistä kanssakäymistä sekä auttaa ylläpitämään ja tuottamaan moraalista ja sosiaalista järjestystä. Kun ihminen sijoittuu johonkin kategoriaan, on tällä seurauksia kategorioiden tuottamien sosiaalisten identiteettien näkökulmasta. Sosiaalinen identiteetti rakentuu yksilön tai ympäristön asettaessa tämän tiettyyn kategoriaan, johon liitetään tiettyjä erityispiirteitä, toiminta-odotuksia ja ominaisuuksia. (Juhila 2004, 20- 21, 23.)

Edellä mainittu luokitteluun ja kategorisointiin liittyy olennaisesti myös identiteetin käsite. Kategorisointi ja sosiaalinen identiteetti voidaan nähdä helpottavina tekijöinä erilaisissa tilanteissa ihmisten kohdatessa, mutta ne saattavat ylläpitää myös eriarvoisuutta, etenkin jos kategoriaan on liitetty kielteisiä ominaisuuksia ja käyttäytymisodotuksia. Tällaiset negatiivisia määreitä sisältävät kategoriat

ovat erityisen ongelmallisia, koska ne eivät ole pelkkiä abstraktioita, vaan määrittelevät ihmisten välisiä kohtaamisia. Kategoriat eivät siis ole yhdenmukaisia ihmisille, vaan vaikuttavat vahvasti ihmisten välisissä kohtaamisissa tekoina ja täten niillä on myös konkreettisia seurauksia. (Juhila 2004, 24, 27.)

4 KESKEISTÄ RANGAISTUSJÄRJESTELMÄSTÄ

4.1 Huumausaineiden käytön rangaistavuus ja kontrollikeinot

Suomi luokitellaan rajoittavan huume politiikan toteuttajaksi. Sen tarkoituksena on ylläpitää huumeiden käyttöä tuomittavana käyttäytymisenä sekä vähentää huumeiden käyttöä yhteiskunnassa. Huumausaineiden kriminalisointi sekä kieltojen valvominen ovat keinoja näiden tavoitteiden saavuttamiseksi. Toisaalta Suomessa on siirrytty haittoja vähentävään suuntaan, mikä tarkoittaa esimerkiksi mahdollisuutta päästä korvaushoitoon. Haittoja vähentävä huume politiikka lisää sosiaali- ja terveystalouden osuutta huumeiden käyttäjiin kohdistetuissa toimituksissa. (Kinnunen 2008, 53–54.)

Rikoslain avulla pyritään lisäämään hyvinvointia, turvallisuutta ja vapautta. Rikoslain ohella on luotu kriminalisointiperiaatteita, jotka ohjaavat rikoslain käyttöä. Toiminta, joka ei vahingoita ketään tai aseta toisen lailla määritellyjä etuja vaaraan, tulee jättää kriminalisoinnin ulkopuolelle. Rikosoikeuden toteuttaminen tulisi olla aina viimeisin keino. Kriminalisointiin liittyviä päätöksiä tehtäessä tulisi huomioida lähtökohdat lakien käytännöllisestä voimaantulosta. Rikoslakiin ei siis tulisi kuulua säännöksiä, joiden valvonta on käytännön tasolla mahdotonta. (Lappi-Sepälä 2006, 68–69.)

Hyvinvointivaltion kehitys on ollut yhteydessä suomalaisen kriminaalipolitiikkaan. 1960–1970-lukujen vaihteessa kriminaalipolitiikkaa uudistettaessa uskottiin, että luomalla tasa-arvoisen elämän puitteet ja parantamalla elinympäristöä sekä taloudellisia oloja, pystyttäisiin vähentämään rikollisuutta. 1990-luvulle tultaessa tasa-arvoideologia sai väistyä yhteiskunnallisen kilpailun ja tehokkuuden tieltä. Nämä muutokset saivat aikaan toisaalta hyvinvoinnin lisääntymisen, mutta vaikeuttivat entisestään huono-osaisten asemaa. Lisäksi nämä muutokset veivät kriminaalipolitiikan kehitystä ankarampaan suuntaan. Poliisin ja tullin toiminta alkoi keskittyä 1990-luvulla huume torjuntaan. Vankeusrangaistuksia annettiin yhä helpommin. (Kinnunen 2008, 69–70.)

Huumausaineiden käyttäminen ja hallussapito omaan käyttöön muodostavat enemmistön poliisin käsittelemistä huumausaineisiin liittyvästä rikollisuudesta. Käyttörikoksen voimaantulon jälkeen poliisin käsittelemistä huumausainerikollisuutta koskevista tapauksista yli puolet ovat liittyneet käyttörikoksiin. 1970-luvun alussa eduskunnan laatiessa huumausainelakia, se määritteli, että käyttäjät tulisi jättää rankaisematta. Tuomitsematta jättäminen oli aluksi yleistä, mutta vähitellen käytännöstä luovuttiin ja siirryttiin sakkorangaistuksiin. (Kinnunen 2008, 73.)

Vuonna 1994 rikoslain uudistuksen yhteydessä pyrittiin kohdentamaan kontrolli erityisesti ammattimaiseen ja järjestäytyneeseen rikollisuuteen. Samaan aikaan ehdotettiin, että huumausaineen käytöstä rangaistaisiin ainoastaan sakolla, mutta tämä ei mennyt läpi. Rangaistuksena säilyi malli, jonka mukaan seuraamus olisi korkeintaan kaksi vuotta vankeutta. Lievempää rangaistusta vastustettiin, koska pelkona oli vääränlaisen huumemyönteisen vaikutelman antaminen kansalle, joten huumausaineen käyttö luokiteltiin edelleen huumausainerikokseksi. (Kinnunen 2008, 74.)

Huumausaineen käyttörikos rikosnimikkeenä tuli voimaan vuonna 2001. Tämä muutti käyttörikoksen rangaistavuutta siten, että käytöstä voitiin antaa kahden vuoden sijaan enintään puolen vuoden vankeustuomio. Lainmuutoksen seurauksena huumausaineen käyttö nähdään nykyisin lievempänä rikoksena verrattuna muihin huumausainerikoksiin. Muutos on myös johtanut siihen, että sakkorangaistukset ovat lisääntyneet rangaistusmenetelmänä ja syyttämättä jättämispäätöksiä tehdään entistä vähemmän. (Kinnunen 2008, 74–75.)

Yhteiskunnan kontrollitoimet voidaan jakaa inklusiiviseen ja eksklusiiviseen kontrolliin. Inklusiivisella kontrollilla tarkoitetaan pyrkimystä pitää yksilö mukana yhteiskunnassa. Puolestaan eksklusiivisessa kontrollissa suljetaan poikkeavat yksilöt yhteiskunnan ulkopuolelle. Poikkeavat yksilöt, kuten rikolliset saavat erilaisuuden leiman, mikä ajaa heidät omiin alakulttuureihinsa. Jälkimoderni yhteiskunta pyrkii sulkemaan vastahankaiset ja vaaralliset yksilöt pois valtaväestön piiristä. Suomalaisessa rikollisuuskontrollissa on kuitenkin merkkejä inklusiivisesta kontrollista, koska kaikille pyritään mahdollistamaan koulutus, asuminen sekä toimeentulo. (Kinnunen 2008, 45–47.)

Kriminaalipolitiikan keinoina käytetään rikosoikeudellisia toimia, kuten sanktioita ja seuraamuksia. Kriminalisointien välttämättömyyttä on perusteltu muun muassa sillä, että rikollisuuteen tulee varautua. Suurin osa kriminologeista ja rikosoikeustieteilijöistä ovat sitä mieltä, että rikollisuus on todennäköistä. Vastakkaista näkökulmaa edustava abolitionistinen koulukunta esittää kriminalisoinnista poistumista. Rikollisuuteen tulisi heidän mielestään puuttua ei-rikosoikeudellisin keinoin. (Laine 2014, 213.)

Oikeudenmukaisuusnäkökulma on nostettu esille puhuttaessa käytön rangaistavuudesta. Rikosoikeudellinen kontrolli voi aiheuttaa negatiivisia seuraamuksia etenkin nuoren henkilön elämään. Esimerkiksi rangaistuksi tullut nuori saattaa tippua koulutuksesta tai työelämästä ja vastaavasti lähentyä alakulttuurin kanssa. Mikäli kansan yleinen mielipide ei vastaa nykyistä rangaistusjärjestelmää, seurauksena voi olla lainkunnioituksen väheneminen. (Kinnunen 2008, 76.)

Rangaistus voi vaikuttaa yleisprevention tai erityisprevention kautta. Yleisprentiossa eli yleisestävässä vaikutuksessa yhden henkilön rankaisu vaikuttaa toisiin ihmisiin pelotteena. Erityisprentiolla eli erityisestävyydellä viitataan puolestaan yksittäiseen rikosentekijään, jonka uusintarikollisuutta pyritään vähentämään rangaistuksella. (Laine 2014, 214.)

Pelotevaikutuksella pyritään ehkäisemään huumekekeiluja ja vähentämään käyttäjien haitallista toimintaa. Pidempään huumeita käyttäneisiin pelotevaikutus tuskin toimii yhtäläillä kuin esimerkiksi vasta aloitteleviin käyttäjiin. Rikosoikeudellinen kontrolli perustuu rangaistuksen pelon lisäksi sen moraalialia ja arvojärjestelmää koskevaan vaikutukseen. Väärinä nähtävät teot estävät siis rikoksen tekemisen eikä niinkään rangaistus itsessään. (Kinnunen 2008, 77.)

Huumekontrolli kohdentuu pääosin tunnettuihin käyttäjiin sekä huono-osaiseen väestönosaan. Poliisin toimien periaatteena on huumekauppiaiden sekä käyttäjien paljastaminen. Kotietsinnät, kiinniotot ja muut toimet ylläpitävät pelotevaikutusta ja aiheuttavat yhteisön paheksuntaa. Tiettyjen väestöryhmien joutuminen

poliisikontrollin kohteeksi johtuu siitä, että rikollisuus ja syrjäytyminen keskittyvät nimenomaan näihin ihmisryhmiin. (Kinnunen 2008, 88, 90–91.)

Ajo-oikeuden peruuttaminen on yksi huumeiden käyttäjiin kohdistettava hallinnollinen sääntelykeino. Päihderiippuvaisen henkilön ajo-oikeuden myöntämisen rajoittamista koskeva Euroopan neuvoston direktiivi tuli voimaan Suomessa vuonna 1996. Poliisilla on oikeus ohjata henkilö lääkärin arvioon. Rattijuoppojen lisäksi poliisin on mahdollista ohjata päihdearvioon huumausainerikokseen syylistyneitä henkilöitä. (Kinnunen 2008, 100.)

Poliisien valvontaa käsitelleissä arvioinneissa yksittäisen toimenpiteen vaikutus on nähty olevan lyhytaikaista ja vähäistä. Tehovalvonta yksittäisen rikosilmiön vähentämiseksi tarkkaan rajatulla alueella on todettu olevan tuloksellista. Sen sijaan tehovalvonnan ei nähdä vaikuttavan välittömästi esimerkiksi huumeiden saatavuuteen. Valvonnan aiheuttama pelote toimii tehokkaimmin huumeiden kokeilijoihin ja satunnaiskäyttäjiin. Joidenkin näkemysten mukaan huumeita vastaan käytävä taistelu ei kuitenkaan muuta huumeiden käytön yleisyyttä ja huumehaittoja. (Kekki 2012, 27–28.)

Poliisien näkemys on, että huumerikollisuuden ilmiöitä on haastavaa ratkaista esimerkiksi tehovalvonnan keinoin. Huumerikollisuuden ehkäisyssä ongelmallista on piilorikollisuuden laajuus. Poliisilla on rajalliset mahdollisuudet tarkkailla ja saada tietoa yhteisön toiminnasta. Poliisityötä määrittelevät lait mahdollistavat harkinnanvaran ja siten poliisin käytäntöjen muokkaamisen tilannekohtaisesti. Kuitenkin organisaation sisällä muodostuneet epäviralliset normit vaikuttavat poliisin työskentelyyn. Poliisien todellista toimintaa ei sen vuoksi pystytä selittämään pelkästään toimintasuositusten tai oikeusnormien perusteella. Kenttäpoliiseilla on välitön harkinnanvalta päättäessään, miksi tietyt rikosentekijät ja teot päätyvät lainvalvonnan kohteiksi. (Kekki 2012, 28–29.)

Euroopan Unionin huume politiikkaa käsitelleen tutkimuksen mukaan yhteiskunnassa vallitseva huumeita vastaan käytävä taistelu on enemmänkin poliittista. Kansalaisten huoli kohdistuu järjestäytyneeseen rikollisuuteen, mutta huume-kontrolli keskittyy suurelta osin huumeiden käyttäjiin. Tutkimuksessa kritisoidaan

nimenomaan huumeiden käyttäjiin kohdistuvaa vahvaa kontrollia. Sen mukaan ei ole mitään näyttöä kontrolloinnin vähentäneen huumeiden käyttöä. (Kekki 2004, 401.)

4.2 Huumausainerikos ja huumausaineen käyttörikos

Huumausainerikokseen syyllistynyt henkilö on voinut myydä, välittää tai jollain tavalla levittää huumausainetta. Huumausainerikokseen voi syyllistyä myös hallussapidosta tai yrityksestä hankkia sitä, huumausaineen valmistuksesta ja sen tuomisesta maahan. Rangaistus huumausainerikokseen syyllistyneelle on joko sakko tai korkeintaan kahden vuoden vankeus. (Rikoslaki 2008.)

Huumausainerikos luokitellaan törkeäksi, jos kyseessä on erittäin vaarallinen huumausaine tai sitä on suuri määrä. Erittäin vaaralliseksi huumausaineeksi määritellään aine, jonka käyttö voi virheellisessä annostelusta johtaa hengenvaaraan sekä vaarana ovat vakava terveyteen liittyvä vaurio tai voimakkaat vieroitustoireet. Rikos on törkeä myös silloin, jos rikosentekijä kuuluu esimerkiksi järjestäytyneeseen ryhmään, tavoittelee suurta taloudellista hyötyä tai levittää huumausainetta alaikäisille. Törkeän huumausainerikoksen rangaistus on vuodesta kymmeneen vuoteen vankeutta. (Rikoslaki 1993.)

Huumausaineen käyttörikoksessa henkilöllä on omaan käyttöön tarkoitettu pieni määrä huumausainetta hallussaan tai hän yrittää hankkia sitä. Tämä henkilö voidaan tuomita silloin sakkorangaistukseen tai korkeintaan kuuden kuukauden vankeuteen. (Rikoslaki 2001.) Käyttörikosuudistus tuli rikoslakiin vuonna 2001. Huumeiden käytön rankaiseminen poistettiin silloin huumausainerikoksen rangaistussäännöksistä. Sen ideana oli vähentää rankaisukeskeisyyttä ja tarjota huumeriippuvaiselle mahdollisuus sosiaali- ja terveydenhuollon tukeen. Lisäksi uudistuksella tavoiteltiin nopeampaa rikosoikeudellista väliintuloa, syyttämättäjättämiskäytäntöjen selkeyttämistä sekä eri viranomaistoimijoiden välille tehokkaampaa yhteistyötä. (Kekki 2004, 398.)

4.3 Seuraamuskäytäntö kannabiksen käyttör rikoksissa

Hallitus esitti uudeksi rikoslain muutokseksi, että huumausaineen hallussapidon voidaan katsoa koskevan henkilön omaa käyttöä, jos määrä on tarpeeksi pieni rikoksentekijän itsensä käytettäväksi (HE 213/2000). Huumausaineen käytöstä sekä vähäisen määrän hallussapidosta rangaistaan nykyisin huumausaineen käyttör rikoksena. Rangaistussäännös on jaettu kahteen osaan, jossa kriminalisoidaan erikseen 1) huumausaineen käyttäminen ja 2) vähäisen määrän hallussapito tai yritys hankkia huumausainetta omaan käyttöön. Käyttör rikoksen tunnusmerkistöön on määriteltä, ettei huumausaineen maahantuonti tai viljeleminen täytä käyttör rikoksen määritelmää, vaikka määrä olisi hyvin vähäinen ja tarkoitettu henkilön omaan käyttöön. Käyttör rikoksen tunnusmerkistön täyttymisen kannalta ei ole oleellista käytön kesto, käyttökertojen määrä tai käytetyn aineen laatu ja määrä. Nämä seikat ovat kuitenkin mahdollista huomioida seuraamusharkinnassa. (Kainulainen 2009, 163.)

Lievimmin huumausainerikoksista suhtaudutaan käyttör rikoksiin, ja pelkästä käytöstä seuraa yleisesti pienempi rangaistus kuin saman huumemäärän hallussapidosta. Huumausaineen käyttör rikokseen syyllistyessään on henkilö saattanut myös syyllistyä aineen hallussapitoon. Oikeudellisessa arvioinnissa on joskus tarkoituksenmukaista erotella nämä kaksi toisistaan, jolloin tarkastellaan myös käytön kestoa. Jos kysymys on kertaluontoisesta käyttör rikoksesta, ei erillisen hallussapitorikoksen tunnusmerkistö täyty. Jos kysymyksessä taas on henkilön pidempiaikainen huumausaineen käyttö, eivät henkilön hallussa pitämät huume määrät voi olla suuria. (Kainulainen 2009, 164.)

Huumausaineen hallussapidosta tai yrityksestä hankkia huumausainetta rangaistaan yleisemmin joko huumausaineen käyttör rikoksena tai huumausainerikoksena. Huumausaineen käyttör rikosuudistuksessa lainsäätäjä ei määritellyt tarkasti, minkälaista määrää tulisi käsitellä vähäisenä määränä. Ratkaisu jätettiin lainsoveltamiskäytäntöjen määriteltäväksi. (Kainulainen 2009, 165.)

Rikoslain täydentämisen lähtökohtana oli, että paljon huumausainerikoksia käsittelevissä käräjäoikeuksissa on käytössä vakiintuneet määrälliset rajat, jolloin voidaan päätellä huumausaineen hallussapidon liittyvän omaan käyttöön (HE 213/2000). Sisäasiainministeriön julkaisemassa käsikirjassa *Seuraamuksen määrääminen rangaistus- ja rikesakkomenettelyssä* oli tarkoituksena vahvistaa kyseiset rajat, jotta yhdenmukaisuusperiaate toteutuisi poliisin tehdessä rangaistusvaatimuksia. Esityksen mukaan huumausaineen enimmäismäärän ylittyessä olisi syytä olettaa syytetyn pitävän huumausaineita hallussaan myyntiä tai välitystä varten. Tällainen oletamus on ongelmallinen tapauksessa, jossa henkilön hallussa pitämä huumemäärä ylittää vähäisen määrän rajat, vaikka määrä olisikin tarkoitettu omaan käyttöön. Tällöin tekoa käsitellään huumausainerikoksena. Tapauksessa, jossa kyse on huumeen levittämistarkoituksesta, ei henkilö syyllisty hallussapidollaan käyttörikokseen. (Kainulainen 2009, 165–166.)

Vuonna 2002 valtakunnansyyttäjä antoi syyttäjiille ohjeen seuraamuksen määräämisestä koskien huumausaineen käyttörikoksia. Ohje uusittiin vuonna 2006, mutta huumausaineiden määriin ei tullut muutoksia. (Kainulainen 2009, 166.) Päiväsakkojen lukumäärä määräytyy kolmen eri kategorian mukaan. Normaali rangaistus on 10 päiväsakkoa, kun taas jatkuvan käytön rangaistus vaihtelee 15–20 päiväsakon välillä. Näiden kahden kategorian väliin on jätetty mahdollisuus liukumaan, jolloin päiväsakkoja voidaan määrätä viidestä viiteentoista päiväsakkoa. (Valtakunnansyyttäjänvirasto 2013.)

Taulukkoon 1 on listattu lievien huumausaineiden vähäiseksi luokitellut määrät käyttörikostapauksissa. Käyttörikosten tekotavoiksi luokitellaan huumausaineen käyttö, huumausaineen hankkimisen yritys omaa käyttöä varten ja huumausaineen hallussapito omaa käyttöä varten. Taulukossa esitetään vain lievään kategoriaan kuuluvien huumausaineiden määritellyt vähäiset määrät. (Valtakunnansyyttäjänvirasto 2013.)

TAULUKKO 1. Lievien huumausaineiden vähäisiksi luokitellut määrät

Huumausaine	Vähäinen määrä
Hasis	< 10 g
Marihuana	< 15 g
Khat	< 1 kg
Lievä ryhmä lääkkeitä	< 60 kpl

4.4 Toimenpiteistä luopuminen ja syyttämättä jättäminen

Rikosoikeudelliseen seurausjärjestelmäämme kuuluu toimenpiteistä luopuminen. Yhtenä tärkeänä syynä lisätä tämä säännös lakiin, voidaan pitää rikosoikeudellisen järjestelmän resurssien järkevämpää kohdentamista. Henkilön voidaan todeta syyllistyneen rikokseen, mutta häntä ei rangaista siitä. Toimenpiteistä luopumisen syyksi voidaan esittää useita eri seikkoja. Poliisilla on mahdollisuus jättää esitutkinta suorittamatta, tuomioistuimessa on mahdollista jättää syytetty ilman rangaistusta, tai syyttäjä voi luopua syytteen nostamisesta. Näin rikosoikeudellinen järjestelmä on porrastettu seuraamusjärjestelmä, jossa vakavimpana seurauksena on ehdoton vankeusrangaistus ja lievimpänä toimenpiteistä luopuminen. (Kainulainen 2006, 14–15.)

Uuden rikoslain perusteluna Hallituksen esitykseen kirjattiin, että syyttäjä sekä tuomioistuin valtuutetaan toimenpiteistä luopumista koskevien yleisten säännösten perusteella mahdollisuuteen luopua toimenpiteistä huumausainerikoksissa (HE 180/1992). Huumausainelain voimassaolon aikana mahdollisuutta toimenpiteistä luopumiseen on käytetty erittäin harvoin, vaikka hallituksen esityksen tavoitteena oli lisätä toimenpiteistä luopumista huumausainerikoksissa. (Kainulainen 2009, 119–121.)

Oikeuskansleri on syyttämättä jättämistä koskevissa ohjeissa muistuttanut lainsoveltajia usein mahdollisuudesta jättää syyte nostamatta huumausaineiden käyttörikoksissa. Tämän ohjeen soveltaminen jäi kuitenkin vähäiseksi ja tuomitsematta jätettyjä oli vain muutamia kymmeniä vuodessa. Lainsoveltajat eivät kuitenkaan toteuttaneet erityissäännöstä lainsäätäjien esityksen mukaisesti. Näiden

syiden vuoksi oli tarpeellista lisätä erityissäännös lakiin ja muistuttaa tuomioistui-
mia sekä syyttäjiä toimenpiteistä luopumisen mahdollisuudesta huumausaineri-
koksissa. Toimenpiteistä luopumista koskeva säännös liittyy oleellisesti myös ky-
symykseen huumausaineiden ja niiden käytön rangaistavuudesta. Rangaista-
vuudesta aiheutuvia haittoja on mahdollista vähentää tapauskohtaisesti, jos käyt-
täjää ei ole tarpeellista syyttää tai tuomita. Kainulaisen tutkimuksen mukaan toi-
menpiteistä luopumiselle olisi tarvetta, jotta vältyttäisiin huumeiden käytön krimi-
nalisoinnin haitoilta. (Kainulainen 2009, 119–121.)

Oikeustieteellisenä lähtökohtana on, ettei toimenpiteistä luopuminen voi missään
rikostyyppissä muodostua yleiseksi käytännöksi ja siksi rikoslain 50:7§:n tulkinta-
suosituksessa painotettiin jokaisen tapauksen yksittäistarkastelua ja johtopää-
tösten tekemistä vasta erillisen harkinnan tuloksena. Jos säännöstä sovellettai-
siin runsaasti, olisi aiheellista myös pohtia, katsottaisiinko tällöin huumeiden
käyttö dekriminialisoiduksi. (Kainulainen 2009, 121–122.)

4.5 Huumausainelaki ja rekisterivalvonta

Huumausainelain (2008) tarkoituksena on ehkäistä laittomien aineiden maahan-
tuontia ja maastavientiä, levitystä sekä käyttöä. Lääkealan turvallisuus- ja kehiti-
tämiskeskus voi ainoastaan antaa luvan huumausaineen maahantuontiin, maas-
tavientiin tai valmistamiseen. Luvan voi saada esimerkiksi jokin tutkimuslaitos tai
yliopisto.

Rikosrekisterillä tarkoitetaan valtakunnallista keskusrekisteriä, joka sisältää tie-
toja lähinnä vapausrangaistukseen tuomituista. Merkintä tulee silloin, kun henkilö
tuomitaan ehdolliseen tai ehdottomaan vankeusrangaistukseen, ehdollisen tuo-
mion yhteydessä saatuun sakkoon tai yhdyskuntapalveluun tai hänet tuomitaan
ehdottoman tuomion sijasta yhdyskuntapalveluun. Rikosrekisterimerkinnän saa
myös nuorisorangaistukseen tuomittu tai syyntakeettomana tuomitsematta jä-
tetty. Näitä tietoja käytetään seuraamusten täytäntöönpanon vuoksi sekä silloin
jos henkilön luotettavuutta tai soveltuvuutta on tarpeen arvioida. Tiedot pysyvät

rikosrekisterissä rikoksen vakavuuden mukaisesti. Rikosrekisteriin ei tule merkintää sakkorangaistuksesta. (Oikeusrekisterikeskus 2015.)

Rikosrekisterivalvonnan lisäksi on olemassa *poliisirekisterivalvonta*, joka koskee sekä rikoksesta epäiltyjä että rikokseen syyllistyneitä henkilöitä. Poliisirekistereissä olevat merkinnät otetaan vakavasti työelämässä. Pelkän epäilyn vuoksi rekisteriin joutuva henkilö voi kohdata ongelmia työnhaussa tai joillekin koulutusaloille hakeutuessa. Rikosrekisterivalvonta rajoittuu pääosin vapausrangaistuksen saaneisiin yksilöihin, kun puolestaan poliisirekisterivalvonta voi olla jopa elinikäistä, koska tiedot tallennetaan sinne pitkiksi ajoiksi. (Kinnunen 2008, 90–91.) Poliisirekisterin merkinnät ovat poliisin, tullin ja rajavartiolaitoksen käytettävissä (Helsingin sovittelutoiminta i.a.).

Kannabiksen käyttörikosmerkintä ei siis näy rikosrekisterissä, koska kyseessä on useimmiten sakkorangaistus. Sen sijaan tieto käyttörikoksesta menee poliisirekisteriin, jonne kerätään tietoja kaikista rikoksiin syyllistyneistä henkilöistä.

Epäiltyjen rekisteri on puolestaan poliisin käyttöön tarkoitettu henkilörekisteri, johon kerätään rikostiedustelu-, tarkkailu- ja havaintotietoja epäiltävistä henkilöistä. Henkilön voidaan epäillä syyllistyvän, syyllistyneen tai myötävaikuttaneen rikokseen. Tietojärjestelmää saavat käyttää poliisin henkilöstöön kuuluvat erikseen määrätyt henkilöt. (Laki henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa 2003.) Tiedot poistetaan rekisteristä 10 vuoden kuluttua viimeisimmän tiedon merkitsemisestä (Asetus poliisin henkilörekistereistä 1995).

Havaintotietojen rekisteri on otettu käyttöön vuonna 2014. Rekisteriin voi päätyä joko poliisin epäilyksen tai henkilöstä tehdyn ilmoituksen vuoksi. Tiedot säilyvät havaintotietorekisterissä kuuden kuukauden ajan, eikä ihminen voi tarkistaa sieltä omia tietojaan. Rekisteri toimii osana poliisiasiain tietojärjestelmää. (Laitinen 2014.)

5 AIEMMAT TUTKIMUKSET

Ensimmäisen kannabista käsittelevän laadullisen tutkimuksen on tehnyt Howard Becker 1950-luvulla. Siinä tutkittiin kannabiksen käyttöä ja sen aloittamiseen liittyviä tekijöitä. Tutkimus sai jatkoa seuraavalla vuosikymmenellä, jolloin tarkasteltiin kannabiksen käyttöä leimautumisen näkökulmasta. Käyttö tapahtui siihen aikaan salassa, jotta kannabiksen käyttäjä välttäisi leimautumisen. Beckerin lisäksi kannabiksen sosiaalista kontekstia on tutkinut myös Richard Hammersley, jonka mukaan kannabiksen käyttö muodostuu helposti osaksi käyttäjän identiteettiä. (Tieva 2012, 13–14.) Erich Gooden tutkimus 1970-luvulta selvitti yhteiskunnan ja kannabiksen käyttäjien poikkeavia näkemyksiä kannabiksen käytöstä (Goode 1970).

Alankomaissa tehdyissä tutkimuksissa on pystytty tarkastelemaan kannabiksen käytön merkityksiä kontekstissa, jossa käyttö ei ole laitonta. Cohenin ja Kaalin tutkimus vuodelta 2001 käsittelee kannabiksen käyttötapojen muovautumista erilaisissa yhteiskunnallisissa ympäristöissä vertailemalla kannabiksen käyttäjien kokemuksia Saksassa, Yhdysvalloissa ja Alankomaissa. Tulokset osoittavat, etteivät käyttötavat eroa toisistaan kyseisissä maissa. (Kekoni 2007, 34–35.)

Kanadassa tehdyssä tutkimuksessa selvitettiin kannabiksen normalisointia ja stigman merkitystä. Tutkimukseen osallistui 92 henkilöä, joilla oli omaa kokemusta kannabiksen käytöstä. Tutkimukseen vastanneista suurimmalla osalla ei ollut pelkoa rangaistuksi tulemisesta. Enemmän huolta herätti sen sijaan sosiaalisen paheksunnan kohteeksi joutuminen. Neljällä viidestä vastanneista ei ollut pelkoa tulla pidätetyksi kannabiksen käytön vuoksi. Enemmistö (70 %) kuitenkin kertoi salanneensa kannabiksen käyttöönsä. Suurin osa kertoi, että heidän kannabiksen käyttönsä on kontrollissa. Kannabiksesta aiheutuvat ongelmat olivat heidän mukaansa harvinaisia. (Hathaway, Comeau & Erickson 2011, 457–458, 460.)

Vaikka kannabiksen normalisointi on laajasti esillä, on sitä kohtaan edelleen paljon negatiivisia käsityksiä. Tutkimuksessa todettiin, että sosiaalisen stigman saaminen johtaa syrjäytymiseen. Stigman käsite on yhdistetty rikollisuuteen, köyhyyteen sekä muihin marginaaliryhmiin. (Hathaway ym. 2011, 463.)

Suomessa kannabiksen käyttöä on tutkittu vähän, ja usein kannabista käsitellään osana muita laittomia päihteitä. Pia Rosenqvist on tutkinut ensimmäisenä kannabiksen käyttöä 1960-luvun loppupuolella. Muutoin kannabikseen liittyvä tutkimus on pääasiassa keskittynyt selvittämään vuosittaista kannabiksen käyttömäärää ja kannabismarkkinoita. (Tieva 2012, 15.)

Taru Kekonin väitöskirja (2007, 5–6) on laadullinen tutkimus, jossa haastateltiin 36 kannabisaktivistia. Siinä selvitettiin yhteiskunnallista reagointia kannabiksen käyttäjiä kohtaan sekä kannabiksen merkitystä käyttäjille. Kannabisaktivistien näkemyksen mukaan heihin suhtaudutaan marginalisoivasti kategorisoimalla kannabiksen käyttäjät ongelmia aiheuttaviksi yhteiskunnan jäseniksi. Tämä on johtanut siihen, että kannabiksen käyttäjät ovat hakeutuneet sellaisiin ryhmiin, joissa kannabiksen käyttö on hyväksytympää.

Rosita Juurisen pro gradu –tutkielmassa (2014, 32–33, 119) perehdyttiin kriittiseen kannabisvalistuksen tietoperustaan. Aineisto on kerätty tieteellisistä puheenvuoroista sekä tutkimustiedosta koskien päihdevalistusta sekä kannabisaihetta. Tutkielman tarkoituksena oli tuottaa kriittistä ymmärrystä kannabisvalistuksesta.

Salla Tievan pro gradu –tutkielma (2012, 1, 5, 104) käsitteli kannabiksen käyttäjien suhdetta riippuvuuteen sekä käyttäjien kokemuksia kannabiksen käytöstä. Tutkimuksessa haastateltiin kuutta kannabiksen aktiivikäyttäjää sekä aineistoa kerättiin myös viidestä internetin keskusteluketjusta. Tulokset osoittivat, että kannabiksen käyttäjät luovat yksilöllisiä merkityksiä käytölle. Kannabisriippuvuutta ei nähty yksiselitteisenä ilmiönä, vaan sitä kuvattiin esimerkiksi ongelmattomaksi riippuvuudeksi.

Aarne Kinnusen väitöskirjassa (2008, 21–22, 9) on puolestaan koottu tutkimuksia huumausainerikollisuudesta ja huumemarkkinoilta sekä kontrollitoimista Suomessa 1990-luvulta 2000-luvun alkuun. Tutkimustulosten mukaan huumausainemarkkinat ovat muuttuneet järjestäytyneemmiksi 2000-luvulla. Suomessa huumeongelman sääntely keskittyy pääasiassa rikosoikeudellisen kontrollin keinoihin.

Pekka Hakkarainen, Leena Metso ja Mikko Salasuo (2011, 397–398) keräsivät koko väestön kattavan huumeekyselyaineiston osana Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen tutkimussarjaa, jossa seurataan muutoksia huumeiden käytössä vuodesta 1992 lähtien. Tutkimuksessa huumeiden käytön muutosten lisäksi tarkastellaan sekakäyttöä ja sen yleistymistä sekä doping-aineiden käyttöä. Kyselyyn vastasi 2023 henkilöä. Huumeekyselyssä tarkennettiin kysymyksiä kannabiksen ja opioidien käytöstä ja uutena lisättynä teemana oli kannabiksen kotikasvatus.

Tuloksissa huumeiden käytön lisääntyminen koski lähinnä kannabista ja tähän kehitykseen arvioidaan vaikuttaneen kannabiksen kotikasvatuksen lisääntyminen. Toinen kannabiksen käytön yleisyyttä selittävä tekijä oli asenteiden lieventyminen kannabiksen käyttöä kohtaan. Kyselyssä lähes puolet (42 %) vastaajista katsoivat kannabiksen kokeilun sisältävän korkeintaan vähäisen terveydellisen riskin. Nuorten aikuisten miesten keskuudessa tämä luku oli 75 prosenttia. Myös asenteet säännöllisen käytön riskeistä ovat lieventyneet vuoden 2006 jälkeen. (Hakkarainen ym. 2011, 408–409.)

Pekka Hakkarainen, Karoliina Karjalainen, Anni Ojajärvi ja Mikko Salasuo (2015, 320–323, 325) tutkivat kannabiksen käytön lisääntymistä ja suomalaisten suhtautumista kannabiksen käyttöön. Kyselyyn vastasi 3 485 henkilöä. Tulosten mukaan kahdenkymmenen vuoden aikana elinikäisprevalenssi on nelinkertaistunut. Kannabiksen käyttö on lisääntynyt erityisesti yli 35-vuotiailla.

Tutkimus osoittaa kannabiksen olevan yhä suosituin Suomessa käytetty huume. Suomalaisten asenteet kannabiksen käytön riskeistä ovat lieventyneet. Esimerkiksi puolet vastaajista kokivat kannabiksen kokeilemiseen liittyvän vain vähäisen

riskin. Enemmistö 15–24-vuotiaista (63 %) ja 25–34-vuotiaista (71 %) ajatteli kannabiksen kokeiluun sisältyvän korkeintaan vähäisen riskin. Vapaamielisempi suhtautuminen kannabiksen säännölliseen käyttöön näkyy esimerkiksi 25–34-vuotiaiden joukossa, jossa neljäsosa (26 %) pitää kannabiksen säännöllisen käytön riskejä korkeintaan vähäisinä. (Hakkarainen ym. 2015, 326–327, 330.)

Pekka Hakkarainen, Jussi Perälä sekä Leena Metso (2011, 149–150, 165) tutkivat kannabiksen kotikasvatusta Terveiden ja hyvinvoinninlaitoksen tutkimushankkeessa. Tutkimuksessa tietoa kerättiin sekä haastattelemalla että kyselylomakkeen avulla kotikasvattajilta. Näiden lisäksi hyödynnettiin Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen tuottamia väestötutkimusaineistoja. Tutkimustulosten mukaan marihuanan suosio on kasvanut ja Suomessa sitä saa helpoiten itse kasvattamalla, hankkimalla sitä tutun kasvattajan kautta tai markkinoilta ostamalla. Kannabiksen kotikasvatuksesta on tullut osa kansainvälistä alakulttuurista trendiä. On myös havaittu, että kotikasvatusta toimii vaihtoehtona katukaupalle ja kasvattajat pyrkivät siten välttämään huumekauppaan linkittyvää rikollisuutta.

Heini Kainulainen on puolestaan tutkinut vuonna 2001 voimaan tulleen huumausaineen käyttörikosuudistuksen vaikutuksia muun muassa vaihtoehtoisten seuraamusten käyttämiseen. Tutkimuksen aineisto koostui pääasiassa Tilastokeskuksen tilastotiedoista rikosprosessin vaiheista. Tutkimustulokset kertovat, että suurin osa poliisin käsittelemistä huumausainerikoksista on nimenomaan käyttörikoksia. Huumausainerikoksista tuomitaan yleisimmin sakkorangaistukseen, ja toimenpiteistä luopumista on sen sijaan vähennetty. Tutkimus osoittaa myös, että rangaistukset huumausainerikoksissa ovat kiristyneet. (Kainulainen 2006, 17–18, 103–105.)

Kainulaisen (2009, 22, 381, 387) laajempi tutkimus käsittelee rikosoikeudellista kontrollia huumeiden käyttäjiä kohtaan. Se koostuu lainsäädäntöprosessien monipuolisesta tarkastelusta. Kainulainen toteaa, että huumeiden käytön rangaistavuudesta on kiistelty suomalaisessa kriminaalipolitiikassa pitkään. Tulosten mukaan seuraamuskäytäntö on kiristynyt huumausainerikoksissa.

6 OPINNÄYTETYÖN LÄHTÖKOHDAT JA TOTEUTTAMINEN

6.1 Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoitteet

Työmme tarkoituksena on selvittää, onko seuraamusikäkäytännöllä mahdollisia syrjäyttäviä vaikutuksia yksilön elämään. Opinnäytetyössämme kartoitamme, millaisia vaikutuksia kannabiksen käyttörikosmerkinnällä on ollut nuoren aikuiseen elämään sekä selvitämme, millaisena 18–28-vuotiaat käyttörikosmerkinnän saaneet kokevat rangaistujärjestelmän. Opinnäytetyöllä haetaan vastauksia tutkimuskysymyksiin:

1. Millaisia vaikutuksia kannabiksen käyttörikosmerkinnällä on ollut yksilön elämään?
2. Millaisena kannabiksen käyttörikosmerkinnän saaneet kokevat rangaistusjärjestelmän?

Päädyimme tutkimaan kannabiksen käyttörikosmerkinnän saaneiden kokemuksia rangaistusmenetelmästä, koska siitä ei ole aiempaa tutkimustietoa. Mielestämme on tärkeää saada tutkimustietoa kannabiksen käyttörikosmerkinnän vaikutuksista, koska kannabiksen käyttö on yleistynyt ja täten se koskettaa yhä suurempaa joukkoa. Opinnäytetyömme tulosten avulla on mahdollista tarkastella rangaistusjärjestelmän mahdollisia puutteita ja syrjäyttäviä vaikutuksia. Tulosten pohjalta pystytään tarkastelemaan ja arvioimaan nykyisten rangaistuskäytäntöjen vaikuttavuutta.

6.2 Tutkimusmenetelmä ja tiedonkeruu

Kvantitatiivisessa eli määrällisessä tutkimuksessa tieto kerätään usein standardoiduilla kysymyslomakkeilla, minkä jälkeen tulokset on mahdollista esittää taulukon muodossa. Määrällisen tutkimuksen tavoitteena on kartoittaa nykyinen tilanne yleistämällä tutkittu asia koskemaan laajempaa joukkoa. (Heikkilä 2008, 16.) Tutkimusmenetelmäksi valitsimme kvantitatiivisen tutkimuksen, koska

teimme opinnäytetyömme kartoittavana kyselytutkimuksena. Valitsimme opinnäytetyömme kohderyhmäksi 18–28-vuotiaat nuoret aikuiset. Nuorisolaki (2006) määrittää nuoren alle 29-vuotiaaksi. Valitsimme yli 18-vuotiaat, koska täysvaltaisen vastaaja on vastuussa itse tekemisistään.

Laadullisen ja määrällisen tutkimuksen käytössä on eroja. Arkaluontoisten asioiden käsittely toimii paremmin kyselytutkimuksessa kuin haastatteluissa. Sen sijaan kyselylomaketutkimukseen vastataan suhteellisen harvoin, eikä tutkija voi varmistua vastaajasta. Internet-kyselyn kautta vastaukset saadaan nopeammin kuin postikyselyn kautta. Kyselyin kerättävä tieto ei vaadi haastattelijoita, mikä mahdollistaa laajemman aineiston. (Heikkilä 2008, 20.) Opinnäytetyömme aihe on arkaluontoinen, joten koimme kyselylomaketutkimuksen toimivammaksi kuin haastatteluin tehdyn tutkimuksen. Opinnäytetyö päädyttiin tekemään internet-kyselynä, koska mielestämme siten pystyimme tavoittamaan enemmän kohderyhmään kuuluvia henkilöitä. Verkkokyselyyn osallistuminen toisaalta madaltaa osallistumiskynnystä, mutta siihen saatetaan jättää helpommin vastaamatta kuin esimerkiksi haastattelupyyntöön.

Verkkotutkimuksen toteuttaminen otantamenetelmin on lähes mahdotonta, koska populaatiota ei tunneta. Otannan sijaan verkkotutkimuksessa pyritään saamaan mahdollisimman monta vastaajaa. (Kananen 2014, 182–183.) Suunnitteluvaiheessa oli huolehdittava, että kyselylomakkeita levitetään tarpeeksi moneen paikkaan, jotta varmistettaisiin mahdollisimman suuri aineisto.

6.3 Kyselylomakkeen laatiminen

Valitsimme kyselylomakkeeseen suljetut kysymykset sekä muutamia avoimia kysymyksiä. Strukturoituja kysymyksiä laadittaessa on huolehdittava, ettei vastausvaihtoehtoja ole liikaa, mutta jokaiselle vastaajalle on löydettävä oikea vaihtoehto (Heikkilä 2008, 51).

Valmis kyselylomake löytyy liitteestä 2. Kyselylomakkeen alussa pyydettiin vastaajalta taustatietoina sukupuoli, ikä sekä asuinpaikka. Tämän jälkeen kysyttiin,

milloin vastaaja oli saanut kannabiksen käyttörikosmerkinnän sekä oliko vastaaja tietoinen, että kannabiksen käyttö voi johtaa käyttörikosmerkinnän saamiseen. Pyrimme kartoittamaan, kuinka kauan kyseisen merkinnän saamisesta on sekä vastaajan tietämystä rangaistusmenettelyistä.

Kysyimme lomakkeessa seuraavaksi, onko käyttörikosmerkintä vaikuttanut henkilön opiskelu- tai työpaikan saantiin, ajokortin saantiin, perhesuhteisiin tai johonkin muuhun asiaan. Vastausvaihtoehtoiksi valitsimme kyllä, ei tai ehkä, koska vastaajalla ei välttämättä ole täyttä varmuutta, onko merkintä ollut syynä siihen, että hän ei ole saanut esimerkiksi työpaikkaa. Tämän jälkeen avoimena kysymyksenä pyysimme vastaajaa kertomaan, miten käyttörikosmerkintä on vaikuttanut hänen elämäänsä. Avoimella kysymyksellä halusimme antaa vastaajalle mahdollisuuden tuoda ilmi asioita omin sanoin monivalintakysymyksen rinnalla.

Kyselyyn kuului myös monivalintakysymyksiä, jotka liittyivät kaveripiiriin kannabiksen käyttöön sekä omaan kannabiksen käyttöön ennen ja jälkeen merkinnän saamisen. Halusimme kartoittaa, onko kyseessä satunnaiskäyttäjä vai kannabista säännöllisemmin käyttävän kaveripiirin jäsen. Lisäksi halusimme selvittää, onko käyttörikosmerkintä toiminut vastaajien käyttöä vähentävänä tekijänä.

Tämän jälkeen kyselyssä oli avoin kysymys vastaajan omista kokemuksista rikosprosessin kulusta. Pyrkimyksenä oli selvittää, onko kohtelu ollut oikeudenmukaista rikosprosessin aikana. Onko rikoksesta epäiltyä kuultu ja oliko muita rangaistusmenetelmiä harkittu?

Kyselyn loppuosassa kysyimme vastaajan mielipidettä, pitäisikö kannabiksen käyttörikosmerkinnästä rangaistusmenetelmänä luopua. Vastaajalle annettiin viimeisessä avoimessa kysymyksessä tilaa ilmaista mielipiteensä nykyisestä rangaistusjärjestelmästä. Vastausten perusteella voimme kartoittaa kohderyhmämme mielipiteitä kannabiksen käyttörikosmerkinnästä.

6.4 Opinnäytetyön toteuttaminen

Kyselylomake voidaan luoda esimerkiksi tiedonkeruuohjelmalla tai tilasto-ohjelmalla, minkä jälkeen vastaukset kerätään verkkokyselyohjelman kautta (Kananen 2014, 157). Opinnäytetyössämme on käytetty Webropol-kyselytutkimussovellusta, johon teimme kyselylomakkeen. Sovellus tallensi vastaukset, minkä jälkeen oli mahdollista analysoida saatuja vastauksia.

Lähetimme saatekirjeen sekä kyselylinkin sähköpostitse Suomen kannabisyhdistys Ry:lle, Youth Against Drugs:lle, EHYT Ry:lle, A-klinikkasäätiölle ja Bassoradiolle. Edellä mainituista lähes kaikki lisäsivät kyselylinkin kotisivuilleen sekä Facebook-sivuilleen. Jaoimme kyselylinkkiä internetin kautta muun muassa Hampppuforumille sekä Facebookin kautta muutamiin ryhmiin. Valikoimme kyseiset toimijat ja sivustot sen perusteella, että kysely tavoittaisi siten mahdollisimman monia kohderyhmäläisiä.

Kysely oli aktiivisena kesäkuun 2015 alkupuolelta elokuun 2015 loppuun. Vastauksia kertyi kaikkiaan 161.

6.5 Aineiston analyysimenetelmät

Kvantitatiivisen tutkimuksen tulokset voidaan esittää esimerkiksi suoran jakauman muodossa. Suorat jakaumat esitetään taulukon muodossa. (Kananen 2014, 209.) Strukturoidut kysymykset esitetään suorina jakaumina taulukkomuodossa, joka mahdollistaa tutkimustulosten arvioinnin prosentteina.

Sisällönanalyysi on tapa analysoida aineistoa systemaattisesti ja objektiivisesti. Sen avulla voidaan kvantifioida ja kuvailla tutkittavaa ilmiötä. Sisällönanalyysi toimii muun muassa strukturoimattoman aineiston analyysimenetelmänä. Tämän menetelmän tavoitteena on saada tiivis kuvaus tutkittavasta ilmiöstä. Avointen kysymysten analyysissä sovellettiin Kyngäksen ja Vanhasen tulkintaa sisällönanalyysistä. (Kyngäs & Vanhanen 1999, 4.) Sisällön erittelyllä tarkoitetaan

tässä yhteydessä dokumenttien analysointia kvantitatiivisesti (Tuomi & Sarajärvi 2009, 105–106).

6.6 Opinnäytetyön eettiset lähtökohdat ja luotettavuus

Huomioimme opinnäytetyössämme arkaluontoisuuden siten, että kyselyyn osallistuvan oli mahdollista vastata rehellisesti tulematta tunnistetuksi. Lomakkeessa kysyttiin vastaajista ainoastaan ikä, sukupuoli ja asuinpaikka. Nämä tiedot kysyttiin, jotta pystyttiin paremmin kartoittamaan kyselyyn osallistuneiden joukkoa.

Raportoinnissa on huolehdittava, että tutkimustulosten esittäminen ei loukkaa tai halvenna tutkimuskohdetta. Tutkijan tulee siis huomioida, miten hän esittää tutkimustulokset vahingoittamatta tutkittavien elämää. Tutkijan on vältettävä ilmaisuja, jotka voisivat asettaa tutkittavat pilan tai halveksunnan kohteiksi. (Vilkkä 2007, 164.)

Tutkimustulokset on esitetty objektiivisesti ja avointen vastausten kohdalla on huomioitu anonymiteetin säilyminen. Vastaukset on kuitenkin pyritty kirjoittamaan siten, että vastaajan ääni pääsee kuuluviin. Sitaateista on poistettu mahdolliset tunnistettavuutta lisäävät seikat, kuten murreilmaisut.

Liitteissä olevassa saatekirjeessä ilmoitettiin, että valmis raportti tulee luettavaksi Theseus-tietokantaan. Lisäksi se lähetetään muun muassa Sosiaali- ja terveysministeriölle sekä muutamille järjestöpuolen toimijoille. Saatekirjeestä tulee myös ilmi, että vastaukset hävitetään asianmukaisesti. Näin on varmistettu, että kyselyyn osallistuneella on ollut tieto, miten tutkimusaineistoa käsitellään.

Validiteetilla tarkoitetaan tutkimuksen pätevyyttä. Validissa tutkimuksessa on onnistuttu mittaamaan sitä, mitä sen on ollut tarkoitus mitata. Luotettavuutta lisää esimerkiksi selostus tutkimuksen vaiheista. Toisena keinona tutkimuksen arviointiin on reliabiliteetti. Reliaabeli tutkimus on antanut ei-sattumanvaraista tietoa, joten tutkimus on siten toistettavissa. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 231–232.)

Reliabiliteetti ja valideetti ovat tutkimuksen kokonaisluotettavuuden mittareita. Tutkimuksen luotettavuutta voidaan lisätä määrittelemällä tutkimuksen alussa tutkimuskysymys selkeäksi. Aineistonkeruumenetelmän valinnassa tulisi huomioida kohderyhmä. Lisäksi kyselylomakkeen laatimisessa kysymysten muotoilu tulisi olla täsmällistä ja mahdollisimman konkreettista. (Vilka 2007, 152.)

Kyselytutkimuksen vaiheet on kirjattu raporttiin ja opinnäytetyön kannalta oleelliset valinnat on perusteltu teorian avulla. Opinnäytetyön alussa tutkimuskysymykset pyrittiin määrittelemään mahdollisimman selkeiksi ja tarkoiksi, jotta kysely vastaisi niihin. Kohderyhmä on otettu huomioon eri vaiheissa tutkimusprosessia. Tutkimus- ja aineistonkeruumenetelmän valintaan vaikutti kohderyhmän erityisyys. Pohdimme, mitä kautta tavoitamme kohderyhmäläiset parhaiten ja millä menetelmällä saisimme mahdollisimman laadukkaan aineiston.

Verkkotutkimuksessa on huomioitava virhelähteet, kuten mittarivirheet, kohderyhmävirheet ja kato. Mittarivirheellä tarkoitetaan kyselyn luomiseen liittyviä virheitä, jolloin kysymysten muotoilu voi johdatella tai johtaa vastaajaa harhaan. Kohderyhmävirhe tapahtuu silloin jos tutkimus ei tavoita oikeaa kohderyhmää. Kato puolestaan viittaa vähäiseen vastaajamäärään, mikä voi tapahtua jos verkkokysely ei tavoita kohderyhmää tai jos vastaajat kieltäytyvät vastaamisesta. (Kananen 2014, 183–185.)

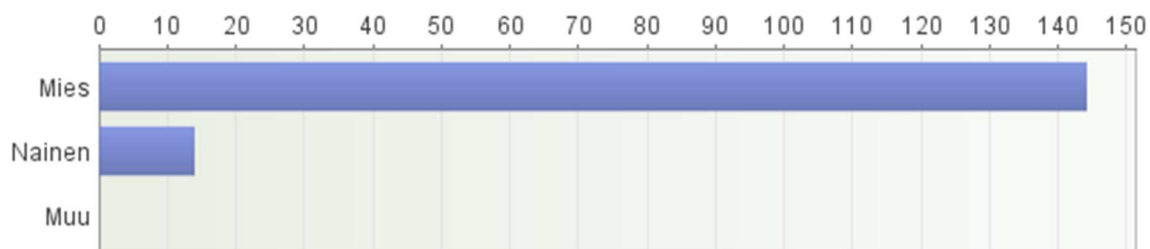
Kysymysten asettelussa pyrittiin olemaan objektiivisia, jotta vastaajalla olisi mahdollisuus vastata kysymyksiin omasta näkökulmastaan ilman johdattelua. Kohderyhmävirheen mahdollisuus huomioitiin siten, että kyselylomaketta lähetettiin selkiaisille toimijoille, joiden piiristä kohderyhmäämme oli mahdollista tavoittaa. Vastaajamääriä seuraamalla kyselyn ollessa aktiivisena varmistettiin, että aineistosta ei tulisi liian pientä. Kyselytutkimuksen riskejä arvioitiin prosessin aikana, jotta opinnäytetyömme olisi mahdollisimman luotettava.

7 OPINNÄYTETYÖN TULOKSET

7.1 Vastaajien taustatiedot

Vastaajista enemmistö (91 %) oli miehiä ja yhdeksän prosenttia naisia (Kuvio 1).

KUVIO 1. Vastaajien määrä sukupuolen mukaan (n=161)

Kyselyyn vastasi kaiken kaikkiaan 161 henkilöä, jotka olivat iältään 17–54 -vuotiaita. Opinnäytetyön kohderyhmäksi nimettiin alun perin 18–28-vuotiaat, mutta vastanneista peräti 46 ylitti asetetun yläikärajan, joten päädyimme pitämään kaikki vastanneet mukana opinnäytetyössä. Kyselyyn vastanneet jaettiin ikäryhmiin 17–23-, 24–28- ja yli 29-vuotiaat. Vastaajien ikä keskiarvona oli 27 vuotta. Keskiarvoa nosti useiden vastaajien sijoittuminen yläikärajan ulkopuolelle.

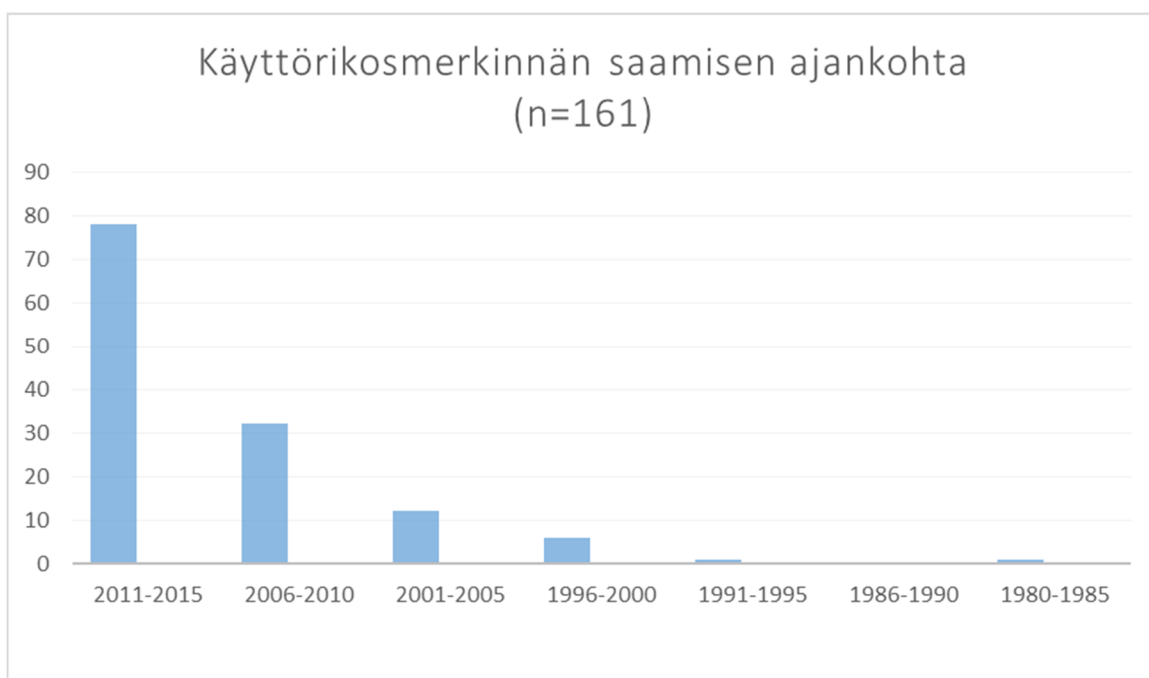
Opinnäytetyöhön vastanneet jakoutuivat melko tasaisesti ikäryhmiin. Osallistuneista joka kolmas (33,5 %) kuului nuorimpaan ikäryhmään eli 17–23-vuotiaisiin. Eniten vastauksia eli noin 38 prosenttia kertyi 24–28-vuotiaiden ryhmästä. Yli 29-vuotiaita oli 29 prosenttia vastaajista.

Osallistuneista enemmistö eli 42 prosenttia ilmoitti asuvansa Länsi-Suomen läänissä. Joka kolmas (30 %) vastanneista asui Etelä-Suomen läänissä. Itä-Suomen läänistä tuli puolestaan 12 prosenttia vastauksista, ja joka kymmenes (10 %) vastaaja Oulun läänistä. Lapin läänin asuinpaikakseen ilmoitti noin neljä prosenttia vastanneista.

Kaikki kyselyyn osallistuneista vastasivat kysymykseen, jossa kartoitettiin vuotta, jolloin vastaaja oli saanut kannabiksen käyttörikosmerkinnän. Kyselyyn osallistuneista melkein puolet (49 %) oli saanut käyttörikosmerkinnän vuosina 2011–2015. Kysymykseen vastanneista viidesosa (20 %) ilmoitti saaneensa merkinnän vuosina 2006–2010. Vuosina 2001–2005 merkinnän sai kahdeksan prosenttia vastaajista. (Kuvio 2.)

Vastaajista neljä prosenttia oli saanut käyttörikosmerkinnän vuosina 1996–2000. Ennen vuotta 1995 merkintöjä oli vain kahdella vastaajalla. (Kuvio 2.) Huomioitavaa kysymyksen kannalta on, että käyttörikosmerkinnän uudistus astui voimaan 2001, jota ennen käyttörikos määriteltiin huumausainerikokseksi.

Kysymykseen vastanneista lähes joka kymmenes (9 %) kertoi saaneensa useita käyttörikosmerkintöjä (Kuvio 2). Tämä voi viitata käytön säännöllisyyteen osalla vastanneista. Samalla tämä voi olla merkki siitä, ettei rangaistus ole ollut käyttöä vähentävä tekijä. Joka kymmenes (9 %) vastaajista ymmärsi kysymyksen väärin, eli ilmoitti ikänsä vuosina käyttörikosmerkinnän saamisen ajankohtana.

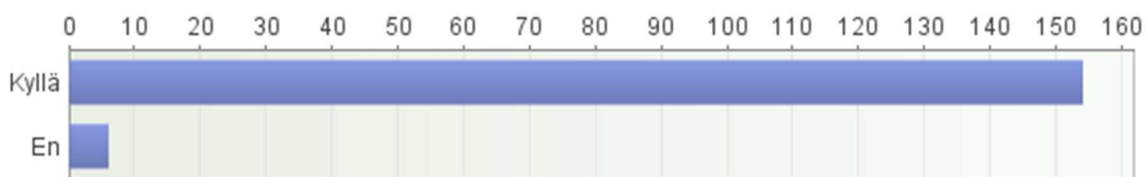

KUVIO 2. Käyttörikosmerkinnän saamisen ajankohta

7.2 Tieto kannabiksen käytön rangaistavuudesta ja käyttörikosmerkinnästä

Kyselyyn vastanneista lähestulkoon kaikki (97 %) olivat tietoisia kannabiksen käyttörikosmerkinnästä (Kuvio 3). Tämä on oleellista huomioida, koska kannabiksen käyttö on tapahtunut tietoisena sen mahdollisista seurauksista.

Huumekontrollia on perusteltu muun muassa yleisprevention eli yleisestäävyyden kannalta, jolloin sen toivotaan toimivan pelotteena ehkäisten huumekekeiluja. Opinnäytetyön tulosten mukaan kannabiksen käyttörikosmerkintä ei ole toiminut pelotteena eli käyttöä vähentävänä tekijänä. Enemmistöllä merkinnän saaminen ei ole vaikuttanut mitenkään kannabiksen käyttöön. Huomattavaa on myös se, että enemmistö on ollut tietoinen käyttörikoksesta rangaistusmenetelmänä, mutta se ei ilmeisesti ole toiminut käyttöä estävänä tekijänä.

KUVIO 3. Vastaajien tietämys kannabiksen käyttörikosmerkinnästä (vastaajien lukumäärä n=160)

7.3 Kannabiksen käyttörikosmerkinnän vaikutuksia

Kannabiksen käyttörikoksen vaikutuksiin liittyvä avoin kysymys analysoitiin sisälönanalyysin tulkintaa hyödyntäen. Luokittelimme vastaukset osiin niiden sisältöjen mukaan. Vastauksista nousseet teemat olemme ryhmitelleet alla olevaan taulukkoon. Avoin kysymys kannabiksen käyttörikosmerkinnän vaikutuksista antoi laajemmin tietoa käyttörikosmerkinnän vaikutuksista eri elämän osa-alueilla. Monivalintakysymyksen tulokset kannabiksen käyttörikosmerkinnän vaikutuksista olivat samansuuntaisia.

TAULUKKO 2. Käyttörikosmerkinnän vaikutukset (vastaajien lukumäärä n=129)

Käyttörikosmerkinnän vaikutuksia	Koko aineisto (n=129)
Leimautuminen	31 % (40)
Työpaikka	29 % (38)
Ajokortti	20 % (26)
Psyykkinen hyvinvointi	14 % (18)
Koulutus	13 % (17)
Kokemus ulkopuolisuudesta	9 % (11)
Sosiaaliset suhteet + perhe	8 % (10)
Terveydenhuollon asiointi	5 % (6)
Kaikki elämän osa-alueet	4 % (5)
Harrastukset	3 % (4)
Ei mihinkään	16 % (20)

Koko aineistosta kysymykseen vastasi 80 prosenttia. Vastaajista runsas kolmannes (35 %) mainitsi useamman kuin yhden asian, johon käyttörikosmerkinnällä oli ollut vaikutusta. Joka kolmas (31 %) vastaajista koki käyttörikosmerkinnästä johtuvan leimautumisen ongelmalliseksi (Taulukko 2). Vastauksista seuraava esimerkki kuvaa osuvasti ulkopuolisuuden tunnetta:

Negatiivisesti, "syrjäyttäen" pois koulusta ja muuttaen ajatusmaailmaa ikään kuin en enää kelpaisi minnekään.

Työpaikan hakemiseen tai saamiseen käyttörikosmerkintä oli myös vaikuttanut kolmanneksella (29 %) kyselyyn osallistuneista (Taulukko 2). Tätä valottaa hyvin seuraava lainaus merkinnän vaikutuksesta työnhakuun:

Erinäisissä paikoissa, joissa on vaadittu poliisilta ja/tai Supolta haettava turvallisuusselvitystä -> "ei soveltuva" -päätös.

Turvallisuusselvityksessä tarkistetaan esimerkiksi, voidaanko henkilölle antaa oikeus tiettyyn tietoon työtehtävissään. Selvitys voidaan tehdä suppeana, perusmuotoisena tai laajana, mikäli siihen on työntekijän kirjallinen suostumus. (Poliisi i.a.)

Joka viides (20 %) koki käyttörikosmerkinnän vaikeuttaneen ajokortin pitämistä tai saamista (Taulukko 2). Alla olevassa esimerkissä ajokortin menetys aiheutti huomattavia vaikutuksia myös työssäkäyntiin:

Menetin ajokortin käyttörikoksesta (en siis lähelläkään autoa) ja tätä myötä menetin myös arvokkaan työni, koska tarvitsin autoa jatkuvasti työssä ja työssäkäyntiin.

Muutama vastaaja koki ajo-oikeuden menettämisen aiheettomaksi ja eräs vastaajista perusteli sitä seuraavasti:

Minulta otettiin ajokortti pois käyttörikkomuksen jälkeen, vaikka en ole koskaan minkään päihteen vaikutuksen alaisena autoa ajanut. Silloin, kun minulta kortti otettiin pois, en ollut edes omistanut autoa yli neljään vuoteen.

Puolestaan käyttörikosmerkinnän yhteyden psyykkiseen hyvinvointiin mainitsi 14 prosenttia. Lähes sama määrä (13 %) vastanneista kertoi merkinnän vaikeuttaneen opiskelupaikan hakemista, saamista tai pitämistä. (Taulukko 2.) Muutama vastaaja kertoi menettäneensä opiskelupaikan satunnaisen huumetestauksen seurauksena.

SORA-säädöksillä (soveltumattomuuden ratkaisuja) pyritään parantamaan turvallisuutta sekä kouluissa että työelämässä. SORA-säädökset mahdollistavat koulutuksen ja tutkinnon järjestäjien puuttumiseen, mikäli opiskelija todetaan alalle soveltumattomaksi. Opiskelu-oikeuden saamiseksi opiskelijalta voidaan esimerkiksi pyytää terveydentilaan liittyviä todistuksia jos kyseessä on SORA-säädöksiin kuuluvat tutkinnot. Opiskelijalta voidaan pyytää todistuksia myös opiskelun aikana, mikäli se katsotaan aiheelliseksi. SORA-tutkintoihin kuuluvat humanistinen- ja kasvatusala, sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala, tekniikan ja liikenteen ala sekä luonnonvara- ja ympäristöala. (Opetushallitus 2013, 7, 13–14.)

Opiskelija voidaan velvoittaa esittämään huumausainetestiä koskevan todistuksen, mikäli epäillään opiskelijan olevan huumausaineiden vaikutuksen alaisena opintojen aikana tai koulutuksen järjestäjällä on syytä epäillä päihderiippuvuutta. Edellytyksenä on, että tehtävät edellyttävät erityistä luotettavuutta, tarkkuutta, harkintakykyä sekä kykyä nopeaan reagointiin. (Opetushallitus 2013, 66.)

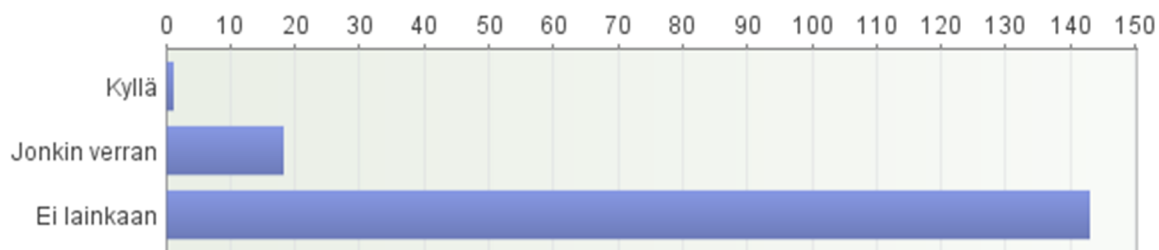
Tuloksista ilmeni lisäksi, että joka kymmenes (9 %) oli kokenut ulkopuolisuuden tunnetta käyttörikosmerkinnän vuoksi. Satunnaisissa vastauksissa (5 %) mainittiin käyttörikosmerkinnän vaikeuttaneen asiointia julkisessa terveydenhuollossa. (Taulukko 2.) Muutama vastaaja oli kokenut kannabiksen käyttörikosmerkinnän vaikeuttaneen tai estäneen pääsemistä mielenterveyspalveluiden piiriin. Seuraava lainaus kuvaa käyttörikosmerkinnän vaikutuksia elämään ylipäänsä:

Saa pelätä, että se tulee ilmi väärille ihmisille jotain kautta ja tällä tavalla tulisi vaikeuttamaan elämääni.

Joka kuudes (16 %) koki puolestaan, ettei käyttörikosmerkinnällä ollut juurikaan vaikutuksia (Taulukko 2). Olisi mielenkiintoista tietää, miksi vastaajista kuudesosa ei kokenut käyttörikosmerkinnän vaikuttaneen juurikaan elämään. Eikö vaikutuksia ole tullut, koska käyttörikosmerkintä on mahdollisesti onnistuttu pitämään salassa, vai onko esimerkiksi vastaajan elinympäristö sellainen, ettei käyttörikosmerkintä vaikeuta elämää? Vastauksista ei kuitenkaan tullut ilmi syitä, miksi käyttörikosmerkinnällä ei ollut vaikutuksia. Sen sijaan muutama (4 %) vastanneista totesi käyttörikosmerkinnän vaikuttaneen kaikkiin elämän osa-alueisiin (Taulukko 2).

7.4 Kannabiksen käyttörikosmerkinnän vaikutukset käyttöön

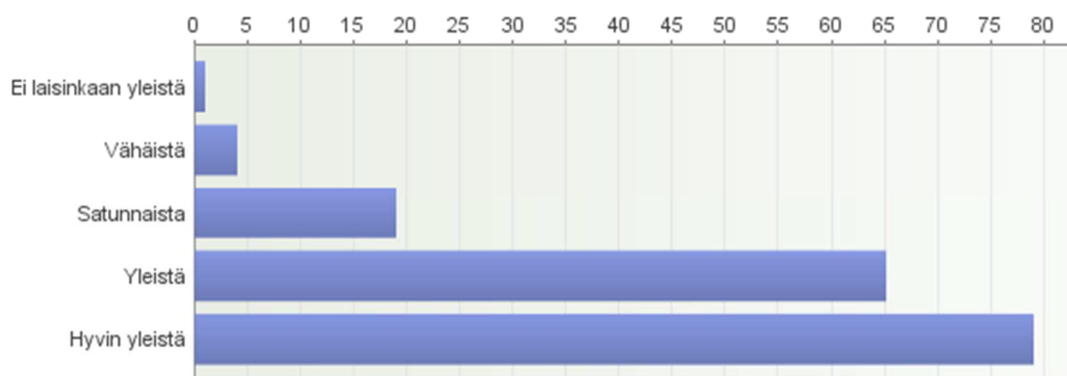
Enemmistö (89 %) ei ole muuttanut kannabiksen käyttöä saatuaan käyttörikosmerkinnän. Noin joka kymmenes (12 %) vastanneista toteaa merkinnän vaikuttaneen kannabiksen käyttöön jonkin verran. (Kuvio 4.) Tämä tulos on merkittävä ja kertoo siitä, että kannabiksen käyttörikoksesta tuomitseminen ei suoranaisesti ole vastaajien kohdalla vaikuttanut millään tavalla kannabiksen käyttöön.

KUVIO 4. Käyttörikosmerkinnän vaikutus kannabiksen käyttöön (vastaajien lukumäärä n=161)

7.5 Kannabiksen käytön yleisyys kaveripiirissä

Kannabiksen käyttö on yleistä tai hyvin yleistä enemmistöllä (89 %) vastaajien kaveripiireistä. Vain muutama on todennut sen olevan vähäistä tai ei lainkaan yleistä. (Kuvio 5.) Hakkaraisen ym. (2015, 327) tutkimus osoittaa, että 15–34-vuotiaiden joukossa yli puolet tunsi henkilökohtaisesti jonkun huumeidenkäyttäjän.

KUVIO 5. Kannabiksen käytön yleisyys kaveripiirissä (vastaajien lukumäärä n=161)

Avoimissa vastauksissa tuli ilmi, että kannabiksen käyttö ja sen laittomuus ajaa ihmisiä helposti erilaisiin ryhmiin, joissa kannabiksen käyttö on hyväksyttyä. Seuraavassa esimerkissä vastaaja kuvaa kannabiksen käytön leimaavuutta:

Nykyinen systeemi syrjäyttää senkin takia, että on pidettävä käytön takia matalaa profiilia.

7.6 Mielipiteitä yleisistä rangaistuskäytännöistä

Vastanneista noin kolmannes (34 %) koki tulleen hyvin kohdelluksi rikosprosessin aikana. Vastauksissa esiintyi monesti termejä ”asiallinen”, ”Ihan ok” ja ”neutraali”. Seuraava lainaus kuvailee kokemusta oikeudenmukaisesta kohtelusta:

Kohtelu oli hyvää ja oikeudenmukaista. Minua kohdeltiin ihmisenä, ei rikollisena.

Enemmistö eli 54 prosenttia vastanneista kokivat tulleen huonosti kohdelluksi rikosprosessin aikana. Kaikista vastanneista useampi kuin joka viides (21 %) kirjoitti tulleen kohdelluksi kuin rikollisena tai ”narkkarina”.

Narkomaanin leima lyötiin otsaan ja sakkoa.

Monissa vastauksissa toistuivat, että kohtelu oli ollut ”nöyryyttävää”, ”ala-arvoista” tai ”törkeää”.

Niin kuin pahinta rikollista. Putkaan, kuulusteluihin ja takas putkaan. Älytön henkinen syyllistys kuinka elämä on nyt pilalla varmasti loppuelämän ajan.

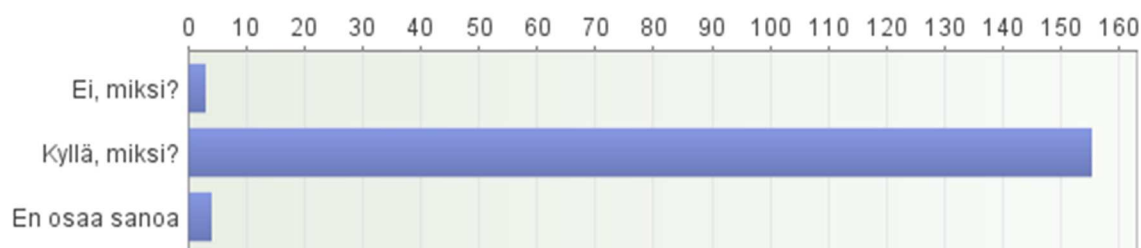
Useissa tapauksissa oli suoritettu kotietsintä ja viety putkaan joko yhden yön tai useamman päivän ajaksi.

Kotiini tunkeuduttiin naapurin ilmiannon vuoksi ja asuntooni pengottiin täyden huume poliisitiimin voimin.

11 prosentilla vastaajista oli sekä hyviä että huonoja kokemuksia.

Lähes kaikki (97 %) olivat sitä mieltä, että kannabiksen käyttörikosmerkinnästä rangaistusmenetelmänä tulisi luopua. Vain muutama (3 %) ei kannattanut rangaistusmenetelmästä luopumista tai ei kyennyt valitsemaan kyllä tai ei vaihtoehtoa. (Kuvio 6.)

KUVIO 6. Kannabiksen käyttörikosmerkinnästä luopuminen (vastaajien lukumäärä n=161)

Opinnäytetyöhön osallistuneista kaikki vastasivat kysymykseen, jossa kartoitettiin, pitäisikö kannabiksen käyttörikosmerkinnästä rangaistusmenetelmänä luopua. Vastaajilla oli mahdollisuus perustella, miksi valitsi kyseisen vaihtoehdon. Lähes neljäsosa (24 %) perusteli vastaustaan käyttörikosmerkinnän syrjäyttävällä vaikutuksella. Eräs vastaajista nostaa esille käyttörikosmerkinnän negatiiviset vaikutukset etenkin nuorten kohdalla:

Kun asiasta, joka ei ole rikos, tehdään rikos, luodaan oikeita rikollisia. Jo pelkästään työllistymis- /opiskelupaikkamahdollisuuksien katkeaminen vaikuttavat etenkin nuoriin syrjäyttävästi.

Useissa vastauksissa merkinnän saaneet pohtivat käyttörikosmerkinnän merkitystä omassa elämässä. Vastauksissa toistuivat ilmaisut, joissa merkintä oli vaikuttanut opiskelupaikan hakematta jättämiseen, työpaikasta erottamiseen, ajokortin saamiseen tai yleisesti vastaajan sosiaalisiin suhteisiin. Näiden syiden valossa useissa vastauksissa kyseenalaistettiin rangaistusmenetelmän hyötyvaikutukset.

Kysymykseen vastanneista 14 prosenttia koki, että käyttörikoksesta rankaiseminen on lähtökohtaisesti väärin. Näissä vastauksissa perusteluina ilmaistiin päihkeitä käyttävien auttaminen rankaisemisen sijaan sekä yksilön oma päätäntävalta

itseensä. Useissa vastauksissa todettiin, että kannabiksen käyttö ei vahingoita muita ja täten siitä ei tulisi saada rangaistusta. Muutamissa vastauksissa mielipiteen perusteluksi esitettiin ajatus koko rikosmerkinnän ”turhuudesta”.

Lähes joka kymmenes (9 %) vastaajista koki käyttörikosmerkinnän haitallisempaan ja enemmän elämään vaikuttavana tekijänä kuin kannabiksen käytön. Vastauksissa puolestaan noin kahdeksalla prosentilla perusteluna oli, että korrelaatio käytön vähentymisen kanssa oli olematonta. Näiden syiden lisäksi rikosmerkinnästä luopumisen perusteiksi kuusi prosenttia esitti yhteiskunnan ja poliisien resurssien järkevämmän kohdentamisen. Alla olevassa kommentissa on osuvasti tiivistetty vastauksissa toistuneet ilmaisut resurssien käytön uudelleensuuntaamisesta:

Kannabiksen käytön rikosoikeudellinen rangaistus on poliisin ja oikeuslaitoksen resurssien silkkaa tuhlaamista, ja pois omaisuutta ja turvallisuutta vaarantavan rikollisuuden tutkinnasta.

Lähes sama määrä vastaajia (5 %) vetosi kannabiksen vaarattomuuteen verrattuna esimerkiksi alkoholiin. Muutamissa vastauksissa kannanottoa perusteltiin sillä, että laillistaminen hyödyttäisi kaikkia osapuolia enemmän kuin nykyinen käytäntö, tai ettei kannabiksen käyttörikos ole rinnastettavissa vakavaan rikokseen.

Kannabiksen vaarattomuus verrattuna muihin päihteisiin ilmeni myös Hakkaraisen ym. (2015, 327) tutkimuksessa. Asenteet kannabista kohtaan poikkeavat verrattaessa sitä muihin huumausaineisiin. 25–34-vuotiaiden ryhmästä joka neljäs (26 %) mielsi kannabiksen säännöllisen käytön riskit korkeintaan vähäisiksi.

Koko kyselyyn osallistuneista 76 prosenttia kertoi mielipiteensä avoimessa kysymyksessä koskien nykyistä rangaistusjärjestelmää. Monet vastaajista mainitsivat useamman kuin yhden perustelun mielipiteelleen. Vastauksissa toistui useita eri perusteluita rangaistusjärjestelmän epäkohdista ja ehdotuksia kuinka sitä tulisi uudistaa ja kehittää. Runsas kolmasosa (36 %) vastaajista ilmaisi kriminalisoinnin ja käyttörikoksesta rankaisun olevan jo lähtökohtaisesti väärin. Perusteluina vas-

tauksissa toistuivat ilmaisut: ”yksilönvapauden korostus”, ”uhriton rikos”, ”eriarvoinen kansalainen” ja ”väärä lähestymistapa”. Seuraavassa esimerkissä vastaaja on kuvaillut niin sanotun ”väärän lähestymistavan”:

Uhrittomassa rikoksessa ei tarvita poliisin puuttumista ja mikäli kannabiksen käyttö aiheuttaa ongelmia, on se terveydenhuollon piiriin kuuluva ongelma.

Vastauksissa käyttörikosmerkinnän poistaminen, käyttörikosmerkinnän depenalisointi tai dekriminialisointi toistuivat lähes joka kolmannessa (30 %) vastauksessa. Myös kaikkien päihteiden laillistaminen oli esillä monissa näissä vastauksissa. Vaikka useat vastaajat olivat laillistamisen kannalla, eivät he kuitenkaan suhtautuneet varauksetta päihteiden käyttöön ja useissa vastauksissa pohdittiin selkeiden ikärajojen sisällyttämistä laillistamiseen.

Tulokset kannabiksen käytön sallimisesta poikkeavat Hakkaraisen ym. (2015, 327–328) tekemästä tutkimuksesta, jonka mukaan suurin osa (73 %) kansalaisista oli kannabiksen käytön sallimista vastaan, kun taas 17 prosenttia kannatti kannabiksen sallimista.

Rangaistusmenetelmän syrjäyttävän ja leimaavan vaikutuksen ongelmallisuus ilmaistiin yli neljäsosassa (28 %) vastauksissa.

Näin suuren kansanosan tarpeeton rikolliseksi leimaaminen nakertaa yleistä oikeustajua.

Rangaistusjärjestelmän uudistaminen esiintyi neljäsosassa (26 %) vastauksia. Järjestelmän uudistamista perusteltiin sen tehottomuudella, tiedon lisääntymisellä kannabiksesta ja poliisien vähentyneiden resurssien järkevämmällä suuntaamisella. Nykyistä rangaistusjärjestelmää pidettiin vanhanaikaisena, ja Suomen tulisi vastaajien mukaan ottaa mallia maista, joissa dekriminialisointi on jo käytössä. Ehdotus resurssien paremmasta kohdentamisesta todetaan alla olevassa esimerkissä:

Panostus enemmän valistukseen ja hoitoon, kuin väkivallattomien ”rikollisten” jahtaamiseen.

Vastauksissa 21 prosentilla esiintyi ilmaisu lain ”turhuudesta”. Rungas kymmenesosa (12 %) ilmaisi, ettei rangaistusmenetelmä ole vähentänyt kannabiksen käyttöä ja se koettiin sen vuoksi tehottomana toimenä. Muutamissa vastauksissa (5 %) käyttörikosmerkintä nähtiin pahempina kuin itse kannabiksen käyttö. Puolestaan yhdessä vastauksessa nykyistä rangaistusjärjestelmää pidettiin liian lievenä. Seuraava lainaus ilmaisee vastauksessa esiintyvää rangaistuksen paradoksaalisuutta:

Maksan sakkoni ja jatkan samalla lailla. Silti kaikki näkyy rekistereissä ja aiheuttaa vain harmia.

7.7 Opinnäytetyön tulosten yhteenveto

Opinnäytetyön tulosten perusteella voidaan todeta, että kannabiksen käyttörikosmerkintä on vaikuttanut leimaavasti elämään ja tuonut haasteita muun muassa työelämään ja ajo-oikeuden saamiseen ja pitämiseen. Lähes jokainen vastaaja oli ollut tietoinen rangaistusmenetelmästä, eikä enemmistö vastaajista ole muuttanut kannabiksen käyttöään käyttörikosmerkinnän saamisen jälkeen. Kannabiksen käyttö on kyselyyn osallistuneiden kaveripiirissä yleistä.

Tulokset paljastivat, että yli puolella vastaajista oli huonoja kokemuksia rikosprosessista. Kolmanneksella kokemukset olivat sen sijaan hyviä. Selvä enemmistö osallistuneista oli rangaistusmenetelmästä luopumisen kannalla. Useat kokivat kannabiksen käyttörikosmerkinnällä olevan syrjäyttäviä vaikutuksia. Lisäksi rangaistusmenetelmän hyötyvaikutus kyseenalaistettiin ja se nähtiin lähtökohtaisesti vääränä.

Kannabiksen dekriminalisaation puolella oli kolmannes vastaajista. Käyttörikosmerkinnän saaneista monet mielsivät rankaisun rikkovan yksilönvapautta ja kokivat kannabiksen käytön ”uhrittomana rikoksena”. Joka neljäs toivoi rangaistusjärjestelmän uudistamista.

8 POHDINTA

8.1 Opinnäytetyön tulosten pohdinta ja jatkotutkimusaiheet

Tutkimuksellisen opinnäytetyömme tuloksista voidaan todeta, että kannabiksen käyttörikosmerkinnällä on vaikutuksia yksilön elämään. Suuri osa vaikutuksista on vaikeasti todistettavissa ja määriteltävissä, koska käyttörikosmerkinnän saaneilla ei välttämättä ole varmuutta, onko merkintä ollut syynä esimerkiksi työpäi-
kan menetyksessä. Etenkin käyttörikosmerkinnän aiheuttamaa leimautumista on haastavaa tutkia, koska se on subjektiivinen kokemus, mutta voi vaikuttaa laajasti yksilön elämään ja identiteettiin.

Tuloksista on löydettävissä monia huolestuttavia puolia. Rangaistusmenetelmä aiheuttaa tutkimustulosten valossa monia ongelmia yksilöille eikä sen pelotevai-
kutuksella ole toivottua tehoa käyttäjiin. Sosiaalialan näkökulmasta tämä on huolestuttava tulos, mikäli käyttörikosmerkintä toimii syrjäyttävänä tekijänä. Vastauksissa merkinnän saaneet olisivat toivoneet tilannekohtaista arvioita, jotta viran-
omaisille olisi tullut käsitys juuri tämän ihmisen tilanteesta. Huumausaineen käyt-
törikokset muodostavat enemmistön kaikista huumausainerikoksista, joten ta-
pauskohtaisten arviointien tekemiseen vaadittaisiin huomattava määrä poliisin re-
sursseja.

Kanadalaistutkimuksessa ilmeni, että monet kannabiksen käyttäjät salaavat käy-
tön. Paheksunnan kohteeksi joutuminen koettiin myös huolestuttavana. (Hatha-
way ym. 2011, 458.) Opinnäytetyömme tulokset ovat samansuuntaisia, sillä lei-
mautumisen kokemus oli monen vastaajan kohdalla seurausta kannabiksen käyt-
törikosmerkinnän saamisesta. Tutkimuksesta ilmeni, että stigman saaminen on
yhteydessä syrjäytymiskehitykseen (Hathaway ym. 2011, 463). Useissa opinnäy-
tetyömme avoimissa vastauksissa kannabiksen käyttörikosmerkintä oli aiheutta-
nut ketjureaktion, jossa esimerkiksi ajokortin menettäminen johti työpaikan me-
nettämiseen ja ongelmiin perhesuhteissa.

Kannabiksen käytöstä rankaiseminen käyttörikosmerkinnällä voi asettaa yksilön lainrikkojan asemaan ja siten syrjäyttää yhteiskunnasta, vaikka hän toimisi alun perin täysivaltaisena yhteiskunnan jäsenenä. Tämän kaltaisten syrjäyttävien rakenteiden tilalle tulisi löytää keinoja yksilön tukemiseen. Kannabiksen käytön vähentämiseen tulisi tarttua muulla tavoin kuin rikosmerkinnällä. Esimerkiksi toimenpiteistä luopumista voisi hyödyntää useammin tilanteissa, joissa pohditaan rikosoikeudellisia seurauksia, jos se nähdään yksilön kannalta toimivampana vaihtoehtona. Kannabiksen käytön vähentämiseen nuorten keskuudessa voisi puuttua esimerkiksi avoimella keskustelulla ja tietoperustaisella valistuksella. Mielestämme kannabiksen käytön leimaavuus vaikeuttaa rehellistä keskustelua sen käytöstä ja vaikutuksista.

Kansalaiset kertoivat saaneensa huumetietoa tiedotusvälineistä (44 %) ja koulun huumevalistuksesta (36 %) vuonna 2014. Internetiä melko tärkeänä tiedonlähteenä pitivät lähes puolet (43 %), ja hyvin tärkeänä sitä piti 34 prosenttia kansalaisista. Nuorista 41 prosenttia näki internetin hyvin tärkeänä tiedonlähteenä. (Hakkarainen ym. 2015, 328.) Digitalisaation hyödyntäminen huumetietoa koskien näkyy erityisesti nuorten ikäryhmissä, mikä puolestaan voi vaikuttaa nuorten huumeasenteisiin.

Maailmalla käytävä kiivas keskustelu kannabiksesta puolesta ja vastaan on lisännyt median kiinnostusta aiheita kohtaan myös Suomessa. Kannabiksen saama huomio mediassa voi toimia osaltaan kannabiksen kokeilujen lisääjänä. Toisaalta voidaan myös pohtia, onko kannabiksen käytön yleisyys innoittanut mediaa tarkastelemaan aiheita enemmän.

Opinnäytetyöstä tuli ilmi, että vastaajien kaveripiireissä kannabiksen käyttö on pääosin yleistä. Tämä seikka voi tarkoittaa, että kannabiksen käyttäjät hakeutuvat usein sellaiseen seuraan, jossa kannabiksen käyttö on yleistä. Jos yhteiskunta asettaa yksilön lainrikkojan asemaan, on luonnollista, että nämä yksilöt hakevat hyväksyntää normiston ulkopuolelta. Yksilön kannalta on tärkeää saada kokemus hyväksytyksi tulemisesta. Kyselyn myötä jäimme pohtimaan, miten normien rikkominen ajaa ihmisiä väistämättä marginaaliryhmiin, ja vaikuttaako tämä

yksilön kohdalla esimerkiksi kannabiksen käytön lisääntymiseen. Myös lieventyneet asenteet kannabista kohtaan saattavat tulevaisuudessa lisätä kannabiksen käytöstä aiheutuvia haittoja.

Nuorten ja nuorten aikuisten kohdalla käytön yleistyminen on huolestuttava piirre, koska etenkin nuorena aloitettu säännöllinen käyttö voi vaikuttaa eri tavoin yksilön fyysiseen, psyykkiseen ja sosiaaliseen kehitykseen. Sosiaalialan näkökulmasta olisi tärkeää tutkia lisää käyttörikosmerkinnän vaikutuksia ja kannabiksen käytön laajuutta etenkin nuorten osalta. Tällaisten tutkimusten myötä olisi mahdollista löytää keinoja vähentää kannabiksen käyttöä ja muuttaa käyttörikosmerkinnän syrjäyttäviä rakenteita.

Opinnäytetyömme pohjalta olisi aiheellista pohtia, millaisia rangaistusjärjestelmän keinoja on perusteltua käyttää. Kannabiksen käyttörikosmerkinnän saaneilla oli syrjäytymiskehityksen kannalta yhteiskunnallisesti huolestuttavia kokemuksia. Koemme, että huume poliittisten linjausten avulla olisi mahdollista ehkäistä rikosoikeudellisten toimien negatiivisia vaikutuksia. Tutkimustulosten myötä olisi aiheellista pohtia uudelleen nykyisen rangaistuskäytännön toimivuutta kannabiksen käytön vähentäjänä. Koranderin (2014, 213–214) mukaan kontrollitoimien sivu- ja vastavaikutuksia ei ole tutkittu, vaikka varhaisella puuttumisella pyritäänkin vaikuttamaan nuorten kannabiksen käyttöön rikosoikeudellisen kontrollin keinoin. Näiden kontrollitoimien päävaikuttavuutta täytyisi arvioida suhteessa sivu- ja vastavaikutuksiin. Nykyisen käsityksen mukaan kontrollilla saadaan aikaan pelkästään myönteisiä seurauksia.

Opinnäytetyömme antoi arvokasta tietoa kannabiksen käyttörikosmerkinnän vaikutuksista yksilöiden elämään. Opinnäytetyössä emme kysyneet, mitä reittiä vastaaja oli löytänyt kyselylinkin. Tällaista tietoa olisi voitu hyödyntää tulevissa jatkotutkimuksissa. Opinnäytetyömme pohjalta voisi kartoittaa myös rangaistuskäytäntöjen eroavaisuuksia esimerkiksi maakuntien välillä. Lisäksi viranomaisia haastatteleamalla olisi mahdollista saada myös toisenlaista tutkimustietoa aiheesta.

Vaikka opinnäytetyömme kartoitti kannabiksen käyttörikosmerkinnän saaneiden kokemuksia eikä ollut varsinaisesti työelämälähtöinen, kyselystä saatua uutta tietoa on mahdollista kuitenkin hyödyntää sosiaalialan työssä. Mielestämme kyselystä saatua tietoa voi hyödyntää esimerkiksi nuorille suunnatussa päihdevalistuksessa ja työssä. Tietoperustaisen valistuksen ohella tulisi mielestämme lisätä herkkyyttä havaita ajoissa nuorisokulttuureihin vahvasti liittyviä ilmiöitä ja kyetä hyödyntämään tietoa työskentelyssä. Nuorten kokemusten kuuleminen ja huomiointi lisää päihdekeskustelun avoimuutta sekä mahdollisuutta vaikuttaa jo muodostuneisiin käsityksiin.

Yhtenä mahdollisuutena opinnäytetyön hyödyntämiseksi työelämässä voisi olla tiedon lisääminen marginaaliryhmistä ja niihin liittyvistä erityispiirteistä. Kokemustietoa hyödynnetään jo laajalti sosiaalialalla erilaisia palveluja suunniteltaessa ja työmenetelmiä arvioitaessa. Luovutamme valmiin opinnäytetyön muutamille järjestöille ja toimijoille, koska toivomme, että aihe saisi näkyvyyttä ja sitä olisi mahdollista hyödyntää työelämässä ja mahdollisesti myös päätöksenteossa.

8.2 Ammatillinen kasvu

Tiedonhaussa haasteeksi osoittautui teoriatiedon puutteellisuus. Kannabiksen käytössä ja asenteissa on tapahtunut suuria muutoksia viimeisen kymmenen vuoden aikana ja nykytilaa kuvaavia laajoja tutkimuksia on niukasti saatavilla. Opinnäytetyömme nojaakin muutamaa aiheesta tehtyyn laajempaan tutkimukseen. Laajan tiedonhaun tuloksena onnistuimme löytämään opinnäytetyömme kannalta arvokasta tietoa myös eri tieteenalojen tutkimuksista. Prosessi on kehittänyt kriittisyyttä tiedonhaussa ja kykyä etsiä opinnäytetyön kannalta keskeistä lähdekirjallisuutta.

Kannabiksen käyttäjiä koskeva tutkimustieto liittyy usein tilastotietoja hyödyntäviin päihdehuollon asiakkaita koskeviin tutkimuksiin. Tällaisilla tutkimuksilla pystytään kuvaamaan huumeiden ongelmakäyttäjien tilannetta ja sosioekonomista

asemaa yhteiskunnassa, mutta haasteena voidaan pitää tutkimustiedon puutteellisuutta erityisryhmiä tarkasteltaessa. Esimerkkinä satunnaiskäyttäjät, jotka saattavat olla aktiivisia yhteiskunnan jäseniä.

Tutkimustietoa haettaessa on myös hyvä tarkastella kriittisesti tutkimuksen teettäjän motiiveja. Esimerkiksi lääkeyhtiön teettämän tutkimuksen tuloksista saataan pyrkiä jakamaan yhtiön kannalta suotuisaa tutkimustietoa. Olemme tämän prosessin myötä huomanneet, että aihetta tulisi tutkia perusteellisesti eri näkökulmista. Muissa maissa tehdyt tutkimukset eivät välttämättä ole suoraan sovellettavissa Suomen tilanteeseen kaikilta osin.

Tärkeä osa sosionomin ammatillisuutta on kriittinen ja osallistava yhteiskuntaosaaminen, joka tarkoittaa kykyä huomata ja puuttua epätasa-arvoisiin ja huono-osaisuutta lisääviin rakenteisiin ja prosesseihin. (Sosiaalialan ammattikorkeakouluverkosto 2010, 2.)

Opinnäytetyömme on pyrkinyt selvittämään, onko kannabiksen käyttörikosmerkinnällä syrjäyttäviä vaikutuksia. Tietoa lisäämällä on mahdollisuus vaikuttaa valitseviin asenteisiin ja siten myös marginaalien asemaan. Opinnäytetyöprosessin aikana olemme tarkastelleet laajemmin lainsäädännön ja poliittisten linjausten vaikutusta yksilötasolla. Ristiriidat lainsäädännön ja yksilöiden kokemusten välillä ovat opinnäytetyömme tulosten pohjalta huomattavia.

Sosiaalialalla täytyy tuntea toimintaa määrittelevät ja ohjaavat lait ja niiden ohjeistukset. Kyky palveluiden muutoksien ennakointiin ja niiden kehittämiseen liittyvät myös ammatillisiin osaamisalueisiin. (Sosiaalialan ammattikorkeakouluverkosto 2010, 2.) Opinnäytetyön myötä olemme perehtyneet erityisesti rikos- ja huumausainelainsäädäntöön sekä niihin liittyviin kontrollitoimiin. Prosessin aikana huomasimme, etteivät esimerkiksi ohjeet lakien tulkintasuosituksista olleet kovin yksiselitteisiä ja käytännön tasolla tapauskohtainen arviointi jäi kyselyyn osallistuneiden kohdalla usein puutteelliseksi. Tähän mahdollisesti vaikuttavia tekijöitä voivat olla poliisien resurssien vähäisyys tai käyttörikosten suuri määrä. Havaitsimme, että tulkintasuositukset ja käytäntö eivät kohtaa ja pohdimme, onko tulkintasuositusten noudattaminen ylipäänsä mahdollista nykyisillä resursseilla.

Sosionomin eettistä osaamista on kyetä työskentelemään yksilökohtaisesti tasa-arvoa ja suvaitsevuuutta edistäen. Yhteiskunnan, yhteisön ja yksilön näkökulmasta on tärkeää ehkäistä huono-osaisuutta ja sen kasaantumista. Sosionomin tulee myös kyetä toiminaan arvostirriitoja sisältävissä tilanteissa. (Sosiaalialan ammattikorkeakouluverkosto 2010, 2.)

Tällä opinnäytetyöllä olemme halunneet lisätä tietoa kannabiksen käyttäjien asemasta ja rikosoikeudellisten toimien vaikutuksista, koska mielestämme tutkimustiedon vähäisyys vaikuttaa asenteisiin kannabiksen käyttäjiä kohtaan. Pohdimme paljon yhteiskunnallisia normeja sekä niiden merkityksiä opinnäytetyöprosessin aikana. Jäimme miettimään, kuinka normit vaikuttavat ihmisten mielipiteisiin ja ohjaavat päivittäistä käyttäytymistä. Yhteiskunnallisen normiston muodostuminen on monimutkainen ilmiö, johon vaikuttavat useat eri tekijät. Kuitenkin uudistumisen ja kehittymisen kannalta on keskeistä, kuinka vallitsevia normeja kyetään tarkastelemaan ja muuttamaan tarpeen vaatiessa.

Sosionomin ammatillisuutta tukee myös tutkimuksellinen kehittämisosaaminen. Tämä pitää sisällään kehittämispainotteisen, reflektiivisen ja tutkivan työotteen. Kyky uuden tiedon tuottamiseen liittyy myös ammatilliseen osaamiseen. (Sosiaalialan ammattikorkeakouluverkosto 2010, 2.) Olemme opinnäytetyöprosessin myötä kartuttaneet tutkimuksellista osaamistamme. Onnistuminen uuden tiedon tuottamisessa on ollut palkitsevaa, koska aihetta ei ole aiemmin tutkittu juuri tästä näkökulmasta.

Aineiston analysointi oli mielestämme erittäin mielenkiintoista ja avasi uusia näkökulmia aiheeseen. Kiinnostus kyselyämme kohtaan oli palkitsevaa ja sai ajattelemaan, että tutkittavalle aiheelle oli kysyntää. Pyrimme työstämään aineistoa siten, että kyselyyn osallistuneiden ääni ja mielipiteet pääsisivät esille.

Opinnäytetyön aiheen mielenkiintoisuus ja ajankohtaisuus motivoivat koko prosessin ajan. Kannabis herättää mielipiteitä puolesta ja vastaan. Tilanne muuttuu globaalisti jatkuvasti, ja on tärkeää, että aihetta tutkitaan lisää eri näkökulmista. Kannabiksen käytön rangaistavuus maailmalla ei ole enää itsestäänselvyys ja keskustelua sen rangaistavuudesta käydään jatkuvasti. Näistä syistä koimme

kiinnostavaksi aiheeseen perehtymisen ja toivomme opinnäytetyömme teeman rohkaisevan tutkimaan aihetta laajemmin ja herättämään keskustelua kannabiksen käyttäjiin kohdistuvasta kontrollista.

LÄHTEET

Asetus poliisin henkilörekistereistä 1116/1995. Finlex. Viitattu 19.11.2015.

<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1995/19951116>.

Forsell, Martta & Nurmi, Tuula. Päihdehuollon huumeasiakkaat 2014. Terveysten ja hyvinvoinnin laitos. http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/126907/Tr17_FI.pdf?sequence=1.

Goode, Erich 1970. The marijuana smokers. <http://www.druglibrary.org/special/goode/mjsmokers12.htm>.

Hakkarainen, Pekka; Kaprio, Jaakko; Pirkola, Sami; Seppälä, Timo; Soikkeli, Markku & Suvisaari, Jaana 2014. Cannabis ja terveys. Tutkimuksesta tiiviisti 17. Helsinki: Terveysten ja hyvinvoinnin laitos. http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/116243/Kannabis_ja_terveys_taitto_2014.pdf?sequence=3.

Hakkarainen, Pekka; Karjalainen, Karoliina; Ojajärvi, Anni & Salasuo, Mikko 2015. Huumausaineiden ja kuntodopingin käyttö ja niitä koskevat mielipiteet Suomessa vuonna 2014. <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/126845/hakkarainen.pdf?sequence=4>.

Hakkarainen, Pekka; Metso, Leena & Salasuo, Mikko 2011. Hampuikäpolvi, sekakäyttö ja doping. Vuoden 2010 huumeikyselyn tuloksia. Yhteiskuntapolitiikka 76 (4). <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/102893/hakkarainen.pdf?sequence=1>.

Hakkarainen, Pekka; Perälä, Jussi & Metso, Leena 2011. Kukkaa pukkaa – kannabiksen kotikasvatus Suomessa. Yhteiskuntapolitiikka 76 (2). <http://julkari.fi/bitstream/handle/10024/102949/hakkarainen.pdf?sequence=1>.

Hathaway, Andrew; Comeau, Natalie & Erickson, Patricia 2011. Cannabis normalization and stigma: Contemporary practices of moral regulation. Sage journals. Viitattu 26.8.2015. <http://crj.sagepub.com/content/11/5/451.full.pdf+html>.

HE 180/1992. Hallituksen esitys Eduskunnalle rikoslain täydentämisestä huumausainerikoksia koskevilla säännöksillä.

- HE 213/2000. Hallituksen esitys Eduskunnalle laeiksi rikoslain ja pakkokeinolain 5 luvun 11 §:n muuttamisesta.
- Heikkilä, Tarja 2008. Tilastollinen tutkimus. Helsinki: Edita.
- Helne, Tuula 2002. Sisällä, reunalla, ulkona? Kohti relationaalista syrjäytymisen tarkastelua. Teoksessa Kirsi Juhila, Hannele Forsberg & Irene Roinainen (toim.) Marginaalit ja sosiaalityö. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, 20–43.
- Helsingin sovittelutoiminta i.a. Rikosrekisteri. Viitattu 13.10.2015. <http://www.sovittelutoiminta.fi/index.phtml?s=112>.
- Hill, Matthew 2015. Perspective: Be clear about the real risks. Viitattu 5.10.2015. http://www.nature.com/nature/journal/v525/n7570_suppl/full/525S14a.html.
- Hirsjärvi, Sirkka; Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2009. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.
- Huumausainelaki 2008/373. Finlex. Viitattu 19.11.2015. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2008/20080373>.
- Huumeiden käyttäjien ja poliisin tulkinnat taparikollisuudesta. Sosiaalitieteiden laitoksen julkaisuja 2012:5. Helsingin yliopisto.
- Jokinen, Arja; Huttunen, Laura & Kulmala, Anna 2004. Johdanto: Neuvottelu marginaalien kulttuurisesta paikasta. Teoksessa Arja Jokinen, Laura Huttunen & Anna Kulmala (toim.) Puhua vastaan ja vaieta-neuvottelu kulttuurisista marginaaleista. Tampere: Tammer-Paino, 9–19.
- Juhila, Kirsi 2004. Leimattu identiteetti ja vastapuhe. Teoksessa Arja Jokinen, Laura Huttunen & Anna Kulmala (toim.) Puhua vastaan ja vaieta-neuvottelu kulttuurisista marginaaleista. Tampere: Tammer-Paino, 20–32.
- Juurinen, Rosita 2014. Sokeista pisteistä valaistumiseen. Kriittisen kannabisvaalituksen tietoperustaa rakentamassa. Tampereen yliopisto. <https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/96228/GRADU-1414152043.pdf?sequence=1>.
- Järvinen, Tero & Janhukainen, Markku 2001. Kuka meistä onkaan syrjäytynyt? Marginalisaation ja syrjäytymisen käsitteellistä tarkastelua. Teok-

- sessä Minna Suutari (toim.) Vallattomat marginaalit. Yhteisöllisyyksiä nuoruudessa ja yhteiskunnan reunoilla. Nuorisotutkimusverkosto. Julkaisuja 20. Helsinki: Nuorisotutkimusseura, 125–151. http://www.nuorisotutkimusseura.fi/sites/default/files/verkkojulkaisut/vallattomat_marginaalit.pdf.
- Kainulainen, Heini 2006. Seuraamuskäytäntö huumausaineen käyttörikoksessa. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 219. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.
- Kainulainen, Heini 2009. Huumeiden käyttäjien rikosoikeudellinen kontrolli. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 245. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.
- Kananen, Jorma 2014. Verkkotutkimus opinnäytetyönä - laadullisen ja määrällisen verkkotutkimuksen opas. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.
- Kekki, Tuula 2004. Huumausaineen käyttörikosuudistus poliisin näkökulmasta. Tapaustutkimus rikoslakiuudistuksen implementoinnista Tampereen poliisilaitoksella. Oikeus 4/2004.
- Kekki, Tuula 2012. Taparikollisuuden kulttuuriset ja rakenteelliset ulottuvuudet - Huumeiden käyttäjien ja poliisin tulkinnat taparikollisuudesta. Sosiologistieteiden laitoksen julkaisuja 2012:5. <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/32473/tapariko.pdf?sequence=1>.
- Kekoni, Taru 2007. Kannabiksen käyttö, yhteiskunnallinen reagointi ja siihen vastaaminen. Kannabisaktivistien näkökulma. Akateeminen väitöskirja. Tampere: Tampereen yliopistopaino oy. <https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/67793/978-951-44-7151-3.pdf?sequence=1>.
- Kinnunen, Aarne 2008. Kriminaalipolitiikan paradoksi. Tutkimuksia huumausainerikollisuudesta ja sen kontrollista Suomessa. Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos. Helsinki: Hakapaino Oy.
- Korander, Timo 2014. Rikottujen ikkunoiden nollatoleranssi. Tutkimus New Yorkin rikosentorjunnan uuskonservatiivi-mallista Suomessa. Turku: Turun yliopisto.
- Kyngäs, Helvi & Vanhanen, Liisa 1999. Sisällönanalyysi. Hoitotiede vol. 11 1/1999. 3-11.

- Laine, Matti 2014. Kriminologia ja rankaisun sosiologia. Rikosseuraamusalan koulutuskeskus 1/2014. Helsinki: Tietosanoma.
- Laine, Pekka & Korpi, Esa 2012. Kannabis tulee kaapista. Suomen Lääkärilehti 6/2012. <http://www.fimnet.fi/cl/laakarilehti/pdf/2012/SLL62012-417.pdf>.
- Laitinen, Lasse 2014. Oletko sinä tietämättäsi poliisin papereissa? – Uuteen rekisteriin voi päätyä naapurin ilmoittamana. Yle uutiset. Viitattu 19.11.2015. http://yle.fi/uutiset/oletko_sina_tietamattasi_poliisin_papereissa__uuteen_rekisteriin_voi_paatya_naapurin_ilmoittamana/7100168.
- Laki henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa 2003/761. Finlex. Viitattu 20.10.2015. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2003/20030761#L2P4>.
- Lappi-Seppälä, Tapio 2006. Rikollisuus ja kriminaalipolitiikka. Helsinki: Yliopistopaino.
- Metso, Leena; Winter, Torsten & Hakkarainen, Pekka 2012. Suomalaisten huumeiden käyttö ja huumeasenteet – Huumeaiheiset väestökyselyt Suomessa 1992–2010. Terveiden ja hyvinvoinninlaitoksen raportti 17/2012. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.
- Nuorisolaki 2006/72. Finlex. Viitattu 20.3.2015. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2006/20060072?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=Nuorisolaki%202006%2F72>.
- Oikeusrekisterikeskus 2015. Rikosrekisteri. Viitattu 18.3.2015. <http://www.oikeusrekisterikeskus.fi/fi/index/rekisterit/rikosrekisteri.html>.
- Opetushallitus 2013. Koulutuksen järjestäjille keinoja puuttua opiskeluun soveltumattomuuteen. Opas SORA-säädösten ja –määräysten toimeenpanoon ammattikoulutuksessa. Oppaat ja käsikirjat (1). http://www.oph.fi/download/148884_Koulutuksen_jarjestajille_keinoja_puuttua_opiskeluun_soveltumattomuuteen.pdf.
- Poliisi i.a. Turvallisuusselvitykset. Viitattu 20.11.2015. https://www.poliisi.fi/turvallisuus_ja_valvonta/turvallisuusselvitykset.
- Rikoslaki 1889/39. Finlex. Viitattu 18.8.2015. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1889/18890039001>.

- Rosenberg, J. Michael 2010. Encyclopedia of Criminological Theory. Sage knowledge. Viitattu 19.11.2015. https://study.sagepub.com/system/files/Lemert,_Edwin_M._-_Primary_and_Secondary_Deviance.pdf.
- Sosiaalialan ammattikorkeakouluverkosto 2010. Esitys sosionomi (AMK) –tutkinnon kompetensseista.
- Suomen asianajajaliitto 2014. Keskusrikospoliisi: Huumausainerikollisuuden tilannekatsaus 2013–2014 ja tilastot vuosilta 2009–2013. Viitattu 21.10.2015. http://www.asianajajaliitto.fi/viestinta/oikeudellisia_uutisia/kotimaiset_tietolahteet/2014/keskusrikospoliisi_huumausainerikollisuuden_tilannekatsaus_2013-2014_ja_tilastot_vuosilta_2009-2013.7668.news.
- Terveysten- ja hyvinvoinninlaitos 2014. Kannabiksen käyttö Suomessa. Viitattu 5.10.2015. <https://www.thl.fi/fi/web/alkoholi-tupakka-ja-riippuvuudet/huumeet/kannabis/kannabiksen-kaytto-suomessa>.
- Tieva, Salla Elli Inkeri 2012. Paha koukku, hyvä riippuvuus. Kannabiksen käyttäjien näkemyksiä ja kokemuksia kannabisriippuvuudesta. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto. <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/37118/Pro%20gradu%20Salla%20Tieva.pdf?sequence=1>.
- Tilastokeskus 2015. Katsaus poliisin, tullin ja rajavartiolaitoksen tietoon tulleen rikollisuuteen. Viitattu 19.11.2015. http://www.stat.fi/til/rpk/2014/13/rpk_2014_13_2015-03-31_kat_001_fi.html.
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.
- Turun seudun kannabisyhdistys 2010. Suositus syyttäjän seuraamuskannanotoksi kannabiskasvien sisäkasvatustapauksissa. Viitattu 19.11.2015. <http://www.tusky.fi/laki-ja-oikeus/134-suositus-syytajeaen-seuraamuskannanotoksi-kannabiskasvien-sisaekasvatustapauksissa>.
- Valtakunnansyyttäjänvirasto 2013. VKS:2006:1 Seuraamuksen määrääminen huumausaineen käyttörikoksesta. Viitattu 15.10.2015.

<http://www.vksv.fi/fi/index/julkaisutjaohjeet/valtakunnansyyttajan-yleisetohjeet/syyteharkinta/vks20061seuraamuksenmaaraaminen-huumausaineenkayttorikoksesta.html>.

Varjonen, Vili 2015. Huuometilanne Suomessa 2014. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos raportteja 1/2015. http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/125568/THL_RAPO1_2015_web%20%281%29.pdf?sequence=1.

Vilka, Hanna 2007. Tutki ja mittaa – määrällisen tutkimuksen perusteet. Helsinki: Tammi.

Young, Jock 1999. The exclusive society. Social exclusion, crime and difference in late modernity. Sage journals.

LIITE 1: Saatekirje

Arvoisa vastaanottaja,

Toivoisimme, että voisit antaa arvokasta aikaasi vastaamalla tähän opinnäytetyömme kyselyyn, jossa tutkimme kannabiksen käyttörikosmerkinnän vaikutuksia nuoren aikuisen (18- 28-vuotiaiden) elämään. Opinnäytetyömme tarkoituksena on kartoittaa, millä tavoin sinä olet kokenut käyttörikosmerkinnän sekä rikosprosessin vaikuttaneen elämääsi. Vastausten muodolla ei ole väliä, tärkeintä on, että kerrot kokemuksistasi.

Vastauksesi käsitellään täysin luottamuksellisesti, eikä henkilöllisyytesi käy ilmi opinnäytetyöstä. Vastaaminen tapahtuu anonyymisti ja tulosten analysoinnin jälkeen hävitämme vastaukset asianmukaisesti. Valmis opinnäytetyö julkaistaan Theseus-tietokannassa. Lisäksi luovutamme valmiin raportin sosiaali- ja terveysministeriölle ja erilaisille järjestöpuolen toimijoille, jotka voisivat hyötyä tutkimuksesta. Opinnäytetyön ohjaavana opettajana toimii yliopettaja Pirjo Näkki, pirjo.nakki@diak.fi.

Olemme kaksi viimeisen vuoden sosionomiopiskelijaa Diakonia-ammattikorkeakoulusta ja opinnäytetyömme taustalla on kiinnostuksemme selvittää rikosseuraamusjärjestelmämme mahdollisia syrjäyttäviä vaikutuksia.

Kirjeen alaosasta löytyvät meidän yhteystietomme. Jos Sinulla on kysyttävää kyselylomakkeesta tai opinnäytetyöstämme, vastaamme kysymyksiisi mielellämme.

Vastauksesi ovat meille tärkeitä!

Kiitos osallistumisestasi!

Sari Puttonen

sosionomiopiskelija

sari.puttonen@student.diak.fi

Tuija Liimatainen
sosionomiopiskelija
tuija.liimatainen@student.diak.fi

LIITE 2: Kyselylomake**1. Sukupuoli**

Mies

Nainen

Muu

2. Ikä vuosina**3. Asuinpaikka:****4. Milloin olet saanut käyttörikosmerkinnän?****5. Tiesitkö ennalta, että kannabiksen käytöstä voi saada käyttörikosmerkinnän?**

Kyllä

En

6. Onko käyttörikosmerkintä vaikuttanut sinulla? (Rastita sopiva vaihtoehto)**Työpaikan saantiin?**

kyllä

ehkä

ei

Opiskelupaikan saantiin?

kyllä

ehkä

ei

Ajokortin saantiin?

kyllä

ehkä

ei

Perhesuhteisiin?

kyllä

ehkä

ei

Muuhun asiaan:

7. Millä tavalla koet käyttörikosmerkinnän vaikuttaneen elämääsi?

8. Vähensikö käyttörikosmerkintä kannabiksen käyttöäsi?

Kyllä

Jonkin verran

Ei lainkaan

9. Kuinka yleistä kannabiksen käyttö on ystäväpiirissäsi?

Ei laisinkaan yleistä

Vähäistä

Satunnaista

Yleistä

Hyvin yleistä

10. Miten sinua kohdeltiin rikosprosessin aikana, jonka seurauksena sait kannabiksen käyttörikosmerkinnän?

11. Pitäisikö mielestäsi kannabiksen käyttörikosmerkinnästä rangaistusmenetelmänä luopua?

Ei, miksi?

Kyllä, miksi?

En osaa sanoa

12. Haluatko sanoa jotain nykyisestä rangaistusmenetelmästä?